

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

N:r 6
Juni
1954.
Pris 75 öre

Otroligt men sant

Följ exemplet

CHROMOL RÖD

för veckotvätt

säger 100.000-tals husmödrar som provat Chromol men nu är Chromol Röd för veckotvätt ännu bättre.

2 à 3 sköljningar räcker

Tvätten slits ej

Den nya sammansättningen gör Chromol Röd i högsta grad skonsamt mot fibrerna i plaggen. Prov vid Textilinstitutet i Borås visar att slitaget efter 10 tvättar var bara 0,7 %. Det betyder att Chromol praktiskt taget inte sliter alls på tvätten. Chromol blir därmed ett ekonomiskt tvättmedel.

Chromol är hudvänligt

Chromol är oskadligt för händerna då det innehåller ett hudskyddande medel.

Doft av jasmin och citronell

En diskret parfymering av Chromol Röd ger tvätten en behaglig och frisk doft av jasmin och citronell.

Tillv. MOHAB-fabrikerna, MALMÖ

Det lönar sig i alla väder

med en pålitlig **J.M**

Varenda svensk fiskare vet vad JM betyder. JM-motorerna äro allmänt kända för sin stora pålitlighet och goda bränsleekonomi.

I sin strävan att fylla varje behov tillverkar JM en serie olika motortyper — det finns en modell för såväl den minsta som den största fiskebåten med motorstyrka från 20 till 500 hk. Ställer Ni höga anspråk på utförande och driftsekonomi bör Ni välja JM.

Begär offert och förslag!

AB JÖNKÖPINGS MOTORFABRIK • JÖNKÖPING

Namnanrop: "Jönköpings Motorfabrik" • Telegramadress: "Motor"

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

Nr 6. juni 1954

17:e årgången

Utkommer varje månad

Ansvarig utgivare: EINAR HILLER.
Redaktör: SIXTEN HAMMARBERG.
Ägare: De Lungsjukas Riksförbund.

Annonspriser:

1/1 sid. 400:—, 1/2 sid. 225:—,
1/4 sid. 125:—, 1/8 sid. 65:—.

Småannonser:

60 mm spaltbredd 65 öre mm.
90 mm spaltbredd 90 öre mm.

Färgannonser 25 % tillägg.
För julnumret specialoffert.

Kontrollmärke
lagligen skyddat

HUVUDREDAKTIONEN I STOCKHOLM:
Kocksgatan 15, Stockholm 4.
Telefon 41 39 99 och 44 40 40.
Postgironr 95 00 11.

LOKALREDAKTIONEN I MALMÖ:
Kamregatan 3. Tel. 97 53 44.
Postgironr 95 00 65.

Prenumerationspriser: helt år 8:—,
halvt år 4:50.

DEN PRESSADE SEKTORN

Vid den stora rikskonferensen med kuratorer och andra intresseparter inom tuberkulosvården (konferensen skildras på annan plats i detta nummer) framfördes åtskilliga krav och önskemål om utbyggnad av kura-torsinstitutionen, personalförstärkningar och ökade re-surser överhuvudtaget åt de organ, som är inkopplade på hithörande frågor. "Rutinarbetet, maskinskrivning o. dyl. tar för mycket tid i anspråk" hette det i en hel del föredrag och debattinlägg. Liknande tongångar har man på sista tiden hört från många läkare, särskilt från provinsialläkarna, vars pressande arbetsförhållanden tidigare behandlats i dessa spalter. Tydligt är att social-vårdens expansion över hela linjen frestar hårt på de mänskliga handhavarnas krafter och att det knakar i samhällsmaskineriet här och var allteftersom olika vårdbehov kartläggas och nya arbetsuppgifter skapas. Dyrbar arbetskraft, läkare och socialvårdare med dyr-bar utbildning, bör inte i någon större utsträckning knacka bort sin dyrbara tid på maskinskrivning säger man, men det skulle väl vara att förenkla hela problem-ställningen att helt kort och gott rekommendera ökad anställning av "maskinbetjänster". Nej, så enkelt är det nog inte. Personalförstärkningar även av annat slag — de önskemålen, ofta mycket väl motiverade, hör man praktiskt taget varhelst socialvårdare samlas till råd-slag. Frågan är nu från vilken utgångspunkt man skall angripa problemen — och att man gör det på rätt sätt redan från början. Några mera principiella ståndpunk-ter skall här särskilt understrykas. Det finns ett gam-malt ordspråk som säger: "ju flera kockar ju sämre soppa." Kanhända kan de visdomsorden tillämpas på det moderna socialvårds-sverige. Vi har f. n. en väldig massa instanser som syssla med socialvårdsärenden, paragraferna och formulären ha uppnått en enastående

växtkraft i vårt s. k. välfärdssamhälle. Vi menar att det grundläggande problemet är att söka förenkla arbets-formerna så att inte alltför många instanser skall tum-ma på ett socialvårdsärende innan det kan bli beslut och handling. Det är mycket viktigt att man tänker på den senaste detaljen innan man plockar in personal-förstärkningarna på olika områden. Annars kanske man trots allt riskerar att det reella arbete, som blir utfört inte alls står i proportion till den svällande personal-stabens storlek och löneanspråk.

De här tankegångarna kanske på visst sätt kan upp-fattas som reaktionära, att de inte alls överensstäm-ma med våra egna, ofta återkommande krav om ökade re-surser åt socialvården. Det betyder emellertid inte att vi stå likgiltiga inför samordningsproblemets betydel-se. Den nya kommunindelningen, att vi fått större och bärkraftigare kommunbildningar, är ett avsevärt fram-steg, ett viktigt led i en förenkling, en snabbare behand-ling av socialvårdsärenden. Men den organisatoriska byggnaden är också mogen för en ordentlig översyn i många andra avseenden. Ett socialvårdsärendes gång kan ibland förete en slående likhet med vad som för-siggår på ett schackbräde, där de olika pjäserna leka kurragömma med varandra. Dragkampen mellan de olika instanserna fördröjer ärendets behandling och därmed även det resultat som avses. Den som är sjuk eller på annat sätt är i behov av en vägledande och hjälpande hand kan vittna om systemets tröghet. Dylika deklamationer bör inte alltid slentrianmässigt avfärdas som kverulans.

Den omvärdering som håller på att ske inom social-politiken ställer kanhända även de framförda synpunk-terna i ny belysning. Sociala experter hävdar att vi nu nått den punkt, där vi inte längre kan sätta in social-

Det är inte bara ute i naturen som gräs och grönska växer och frodas. Nej, vi ha också en rik vegetation inomhus. Pappershögar, formulär, intyg och blanketter av olika slag visar en ständig växtkraft — året om — i våra ämbetsverk, på socialvårdsbyråer och läkarmottagningar. Läkare och socialvårdare framhålla ofta hur skrivarbeetet tar alltmera tid i anspråk och skymmer sikten för människan i det socialmedicinska sammanhanget, vilket tecknaren uppfattar på det här sättet.

politiska åtgärder i inkomstutjämnande syfte. Principen att socialpolitiken numera måste betraktas som försäkringsinriktad — dvs. att den som kommer i åtnjutande av en socialvårdsåtgärd själv måste vara med och betala — blir alltså den socialpolitiska ledstjärnan i framtiden. 1949 års skattesakkunniga ger också stöd åt denna nya socialpolitiska inriktning då de hävdar i ett enhälligt uttalande att den direkta beskattningen nått en nivå, "över vilken den icke utan vissa olägenheter kan stiga." Man vill gärna i de tankegångarna också registrera de färskva önskemålen om flera kuratorer, maskinskrivare och andra personalförstärkningar. Socialpolitiken står inför en omprövning. Kan vi förkorta avståndet — vägen tillbaka, från sjuksängen tillbaka till arbetslivet — så betyder ju detta att den vårdade så snart som möjligt kan börja "avbetala" på sina vårdkostnader till samhället genom produktiva insatser — och skatter! Detta är — om också här något kortfattat framställt — ett nyckelproblem i dagens social-Sverige, som gärna vill se att det sociala reformarbetet uppbäres av tillräckliga resurser.

Sutton Commarberg

i vad det gäller en medicinskt motiverad levnadsstandard har vid tre olika tillfällen, åren 1939, 1942 och 1948 särskilt framhållits i Socialstyrelsens råd och anvisningar till landets kommuner, landsting m. fl. institutioner som ha att ta ställning till dylika frågor. Socialstyrelsen har härvid särskilt framhållit att lungsjuka behöver riklig och högvärdig kost, ordentliga bostäder, tillräckliga bidrag för inköp av kläder m. m. En särskild omsorg om de lungsjuka inbesparar pengar åt samhället, förhindrar återfall i sjukdomen — en viktig linje i en understödspolitik, som syftar till att i görligaste mån återföra de tuberkulösa till förvärvslivet understryker Socialstyrelsen. Trots dessa anvisningar kommer vårt förbund ofta i kontakt med fall där utgående bidrag ter sig anmärkningsvärt låga. Förbundet beslutade därför på hösten 1953 att undersöka i vilken utsträckning rekommendationerna lett till efterföljd, i vilken utsträckning exempelvis kommunerna betalade ut kostförbättringsbidrag.

Utredningen har utförts med hjälp av De lungsjukas riksförbunds lokalföreningar.

Från 439 kommuner föreligger uppgift. Av dessa 439 utbetalar 297 kostförbättringsbidrag eller merstöd till lungsjuka. I 142 kommuner uppges att kostförbättringsbidrag eller merstöd inte utgår. Av utredningsmaterialet framgår emellertid, att detta förhållande knappast kan föras tillbaka på oginhet och brist på förståelse för de lungsjukas situation. I många fall beror sakförhållandet på att kommunerna icke konkret behövt ta ställning till frågan om understöd åt lungsjuka och att följaktligen ingen praxis utbildats. I andra fall beror det på att fattigvårdsstyrelserna uppenbarligen inte känner till de rekommendationer som Socialstyrelsen utfärdat.

En förklaring till det sistnämnda förhållandet kan man finna däri, att rekommendationerna utfärdades några år för kommunsammanslagningen. I många av de små kommuner som tidigare fanns, hade man dels inte förtroendemän, som noggrant följde utvecklingen på socialvårdens område, dels inte heller — med den svaga ekonomi som dessa små kommuner hade — råd att låta merstöd utgå. De nya storkommunerna har ju till en del nya förtroendemän i fattigvårdsstyrelserna, ledamöter som självfallet icke känner till de tidigare rekommendationerna.

På basis av det inkomna utredningsmaterialet har riksförbundet ånyo vänt sig till Socialstyrelsen. Härvid framhålles särskilt att sjukdomsfrekvensen fortfarande är mycket hög trots den sjunkande dödligheten och att nya anvisningar i dagens läge är särskilt angelägna bl. a. genom den nybildning av kommuner, som ägt rum under de senaste åren. Sammanfattningsvis hemställer förbundet att Kungl. Socialstyrelsen ånyo måtte tillstå fattigvårdsstyrelserna anvisningar om att beakta de tuberkulösa sjukas särskilda problem i de fall de är hänvisade till samhället för sin försörjning, och att dessa anvisningar utformas på ungefär samma sätt som de tidigare utfärdade.

ÄR DEN LUNGSJUKE GLÖMSK?

Det är en gammal åsikt, att lungtuberkulos nedsätter de intellektuella färdigheterna. Sjukdomen slår sig också på förståndet, har man menat. Att den därtill gärna förbindes med geni kan ju förefalla vara en uppenbar motsägelse men behöver inte nödvändigtvis vara det. Det har nämligen funnits läkare som ansett att en lätt attack av tuberkulos på olika sätt stimulerat intellekt och skaparkraft, medan däremot svårare angrepp verkat ödeläggande. På så sätt får man med både geniet och dess motsats. En svårighet i resonemanget är förstås, att så många genier varit svårt sjuka och ändå utfört häpnadsväckande ting.

Det har skrivits ganska mycket om detta, och ofta har åsikt stått skarpt mot åsikt. Det stora antal snillen, som bevisligen lidit av tuberkulos, har varit ett kärt föremål för spekulationer av stundom rätt halsbrytande slag. Särskilt de skönlitterära författarna har givit stoff till talrika utläggningar.

Här skall dock inte den intressanta och alltjämt tämligen outredda frågan om sambandet mellan tuberkulos och geni behandlas, utan vi skall nöja oss med att något granska ett delproblem, som då och då dyker upp i särskilt den äldre litteraturen, nämligen de lungsjukas minnesförmåga.

*

Den store tyske lungläkaren Hermann Brehmer, som säkerligen gjort mer för skapandet av den moderna sanatorievården än någon annan och därför av alla sanatoriepatienter förtjänar

att hållas i ärat minne, gav år 1885 ut en tjock bok om den kroniska lungsotens orsaker (Die Aethologie der chronischen Schwindsucht). Brehmer, som var en framstående kliniker och byggde både på en väldig beläsenhet och ett ofantligt material av egna iakttagelser, skriver där, att han lagt märke till att de sjukas minne undergår en försvagning. Det heter på sidan 409:

"Patienter, som uppmärksamt iakttar sig själva, medger också utan vidare dessa sammanhang. De tillstår, att deras minne har blivit svagare, att de inte längre kan ägna sig åt allvarlig litteratur, då det har blivit dem svårt att fatta och tänka och de ofta inte längre kan tänka en sats till slut. Varje förbättring som inträder i den ftisiska processen (tuberkulprocessen.—S.V.) låter också på relativt kort tid konstatera en förbättring i andligt avseende. Hur ofta har inte särskilt lungsjuka läkare glada meddelat mig att de i dag för första gången på årtal åter kunnat läsa en medicinsk artikel till slut och också förstått den."

Detta citat från Brehmer är ganska representativt. Liknande uttalanden är inte ovanliga i äldre tuberkuloslitteratur, där man över huvud taget stöter på talrika notiser om de lungsjukas nedsatta intellektuella färdigheter, så t. ex. i arbeten av Hugo Heinzelmann, Georg Liebe och F. Köhler. Ofta är det samma uppgifter som går igen i arbete efter arbete.

En av de flitigaste författarna om de lungsjukas psyke var den på 1920-talet i Schweiz verksamme ungerske läkaren Jenö

Kollaritz, som själv under många år var allvarligt lungsjuk. Kollaritz känner bra till litteraturen på området. Han bygger dessutom på egna erfarenheter och talrika iakttagelser i sin praktik eller av sina medpatienter. På åtskilliga punkter opponerar han sig mot de vid denna tid gängse framställningarna av den lungsjukes psyke. Det är därför av särskilt intresse att konstatera, att han på det hela taget ansluter sig till åsikten, att lungtuberkulos medför en ofta mycket betydande försvagning av minnet. I en 1925 (Schweiz. med. Wochenschr.) publicerad uppsats om den psykiska handledningen av de tuberkulösa skriver han, att man genom additionsprov redan tidigare experimentellt kunnat fastslå en viss nedsättning av de andliga färdigheterna hos de sjuka. Kollaritz fortsätter:

"Denna nedsättning har jag också utan varje experiment med lätthet funnit vid samtal med sådana som sedan länge lidit av subfebril temperaturstegring, t. o. m. unga tuberkulösa. Den består av en nedsättning av iakttagelse- och minnesförmågan. Sådana patienter erinrar sig ofta inte de enklaste namn, som är i ropet, och de lär sig endast med svårighet nya namn. Samma förhållande kan konstateras i fråga om siffror. Det krassaste fallet av detta slag gäller en ung dam, vilken först efter långt funderande kunde komma på sin farbrors familjenamn och därvid sade, att hon blivit så dum, sedan hon fått tuberkulos, att hon inte ens kunde tala ordentligt."

Den engelske psykiatern Erich Wittkower säger i sin 1949 publicerade stora undersökning av de lungsjukas psyke, att kronikerna ibland klagar över dåligt minne. Det är en iakttagelse, som förmodligen varje sanatoriepatient av äldre årgång världen över är beredd att bekräfta. Kronikerna klagar verkligen inte bara ibland utan mycket ofta, kanske som regel, över dåligt minne.

*

Att också svenska sanatorieläkare haft uppmärksamheten riktad på minnesfunktionen och dess eventuella försvagning kan artikelförfattaren av egen erfarenhet intyga. Under mina långa feberperioder — den längsta på två och ett halvt år i sträck — har jag mer än en gång fått frågan om jag tyckt mig märka någon försvagning av minnet, hur det gått att lära in glosor i ett främmande språk o. s. v. Och jag har ju nödgats medge, att det varit litet så och så ibland. Men tyvärr har jag aldrig haft något särskilt starkt minne. Och eftersom minnes- och inlärningsförmågan normalt brukar avta med åren, är det svårt att säga om minnet verkligen försvagats just till följd av tuberkulosen. Att det är svårt att lära gamla hundar sitta, vet ju var och en.

Det tycks vara så, att de flesta iakttagelser på området är rögst subjektiva. Visserligen talar Kollaritz i den ovan citerade artikeln om de experiment, som gjorts med addition av tal och som visar, att de sjuka är sämre än de friska i att addera långa talremisor. Försämringen följer enligt dessa undersökningar sjukdomsförloppet. Men denna försämring behöver ju inte vara utmärkande just för tuberkulosen utan kan vara en enkel följd av utmattning på grund av febern. Antagligen skulle samma försök med andra febersjuka än tuberkulösa ge ungefär samma resultat. Men det är förstas bara en gissning.

Att det inte rör sig om bestående skador förklarade ju redan Brehmer. Och detta bestyrkes av de stundom utomordentliga intellektuella prestationer, som utförts av under långa tider svårt lungsjuka.

Vad Kollaritz exempel med flickan beträffar, så finns något liknande i en ungefär tio år tidigare skriven liten roman av den lungsjuke tyske författaren Klabund. Där är det en grek, som under fem års isolerande sjukdom glömmet bort att tala. Sådana exempel får väl tas med en god nypa salt. I varje fall är det nog orätt att skriva sådan sällsam glömska just på tuberkulosens räkning.

En hel del intelligensmätningar, som utförts på lungsjuka, visar f. ö. att intelligensen hos dem absolut inte kan sägas vara nedsatt. Snarast har dessa prov givit klart högre värden för de sjuka än för de friska kontrollgrupperna. Här är det väl sannolikt, att den intellektuellt stimulerande sanatoriemiljön spelat roll. Vissa forskare har visserligen, särskilt tidigare, hävdat, att

en sådan intelligensstegring får skrivas på de antagna verkningarna av det s. k. tuberkulotoxinet, ett gift som skulle av-söndras av tuberkulosbacillen. Men det är en vansklig teori, som i varje fall alltjämt väntar på de vetenskapliga bevisen.

Å andra sidan är det ett faktum, att många gamla kroniker klagar över dåligt minne. Därvid förklarar vederbörande ofta, tvärt emot Brehmer, att minnesförsvagningen blivit bestående. Om detta vore riktigt, skulle det naturligtvis vara allvarligt nog.

Men man har anledning att hysa sina tvivel. Först och främst är det svärbegripligt, hur under sådana förhållanden en hel rad av världens största genier under långa perioder av sitt liv kunnat vara svårt lungsjuka och trots detta både under och efter sjukdomsangreppen lyckats utföra prestationer, som vittnar om i hög grad obruten intellektuell spänst. Argumentet, att de utan tuberkulosen försvagande verkan skulle ha nått ännu längre, förefaller inte vidare starkt. Åtskilliga av dem som sysslat med denna fråga påstår för resten motsatsen.

Det är skada, att det inte finns några vetenskapliga undersökningar över tuberkulosens eventuella påverkan på minnet. I varje fall känner artikelförfattaren inte till någon sådan undersökning. Däremot finns det som sagt en hel del intelligensmätningar utförda på lungsjuka. Det hade varit intressant och värdefullt om det också funnits ordentliga minnesundersökningar. Men de är naturligtvis mycket svåra att praktiskt genomföra.

Att feberperioder försvagar den intellektuella prestationsförmågan är antagligt, särskilt om febern är hög. Kanske är också en låg feber ett handicap, förmodligen dock mindre än man skulle tro. Å andra sidan utövar febern en egendomligt stimulerande effekt, som inte sällan beskrivits. Fantasien arbetar livligare, uppslag och idéer dyker fram. Känslan är snarlik den som uppstår vid lätt alkoholpåverkan. Man talar ju också om ett febrerrus. Att febern inte sällan inger en känsla av falskt välbefinnande är bekant.

Överläkare Helge Dahlstedt återger i en minnesteckning över den märklige bergsingenjören och författaren Elfred Berggren, som under många år vårdades för svår lungtuberkulos på Österåsens sanatorium, följande anmärkningsvärda yttrande:

"Under alla de år, jag varit sjuk, har jag aldrig känt mig så arbetsduglig, aldrig känt en sådan livslust, som under detta senaste år, då jag legat här i feber i denna säng och mänskligt att döma varit mest sjuk."

Detta yttrades strax före Berggrens död. Det kan tilläggas, att Berggren under detta år i feber skrev färdigt en bra roman, påbörjade en annan, skrev verser, sagor och aforismer, startade en tidskrift och därtill förde en värdefull dagbok. En högst märklig prestation.

Även om alltså den direkt mätbara intellektuella förmågan, såsom t. ex. förmågan att utföra matematiska operationer, nedsättes genom ett febertillstånd, vill det förefalla, som om detta i gengäld skulle öppna utblickar, liva fantasin och berika personligheten på ett aldeles speciellt sätt. Därvid behöver naturligtvis inte febern nödvändigtvis vara av tuberkulöst ursprung.

I sitt 1946 utgivna stora arbete om anpassning till fysiskt handicap och sjukdom säger Barker-Wright-Gonick i avsnittet om tuberkulosen, att det tyvärr inte finns någon systematisk undersökning av den möjliga effekten av febern men att frågan har ansetts värd att undersöka. Tills vidare får man alltså nöja sig med spridda uttalanden.

I sin bok "Vågspel i det inre" har Laurens van der Post en intressant passus om feber. Han säger sig ha haft "febrar av många slag på alla möjliga sorters platser och under många-handa omständigheter". Han bör alltså vara vittnesgill, när han säger:

"För mig är något av det mest frapperande med febrar deras gåtfulla samband med vår känsla av tid och rum. Det är nästan som om man skulle inkorporera i sin egen individuella varelse all tid som har varit och någonsin kan bli, och feber är antingen själva vehikeln eller ett tecken på de medel genom vilka man tvingas över från ett tidssammanhang till ett annat. I det ögonblick ens temperatur stiger över det normala, upphör man

(Forts. å sid. 9)

Kuratorer i tbc-vården är värdefulla —

men deras arbete svårt

Givande rikskonferens i Stockholm anordnad av Sv. Nationalföreningen mot Tuberkulos och De Lungsjukas Riksförbund.

Drottningen anländer och hälsas välkommen av riksdagsman Sigfrid Jonsson.

Dagarna den 24—25 april var livliga dagar då tuberkulosvårdens målsmän av alla kulörer cirkulerade i trappor och rum i Svenska Läkarsällskapets lokaler i Stockholm. Ja, man kan nu utan överdrift påstå att en mera *allsidig* behandling av tuberkulosfrågan knappast förekommit här i landet tidigare — en tbc-vårdens riksstämman skule man gott kunna kalla det. Den som till äventyrs tror att tuberkulosfrågan är ett mera speciellt medicinskt problem torde ha all anledning att revidera sin uppfattning efter att ha upplevt något av innehållet i de föredrag och debatter som förekom vid detta tillfälle. Naturligtvis är den medicinska sidan, sjukvården och behandlingsformerna, grundvalen i tbc-kampen, men kring själva huvudbyggnaden har växt upp en samling nya tillbyggnader; där ha vi kuratorn på sin expedition, som söker hjälpa patienten med de sociala bekymren medan läkaren inriktar sig på att få den mänskliga organismen i gott skick igen; där har arbetsmarknadsorganen och de sociala myndigheterna utanför sjukhusväggarna sin andel i sjukdomssituationen — att söka hjälpa till att reda upp det hela så långt att patienten skall bli samhällsduglig och arbetsför igen. Och det hela är — om man så tvärt klipper av de teoretiska tankegångarna — inget lätt arbete i den dagliga rutinen. I det praktiska socialvårdsarbetet blir patienten en skärningspunkt för en skiftande handläggning och det gäller att få ordning och samverkan i det system av olika institutioner som här griper in. Det var väl något av dessa tankegångar, som besjälade de ledande krafterna inom Svenska Nationalföreningen mot Tuberkulos och De lungsjukas riksförbund, när de inbjudit kuratorerna inom tuberkulosvården till rådslag med övriga berörda instanser för att få en överblick över det arbetsfält, som följande dagordning i koncentrat ger en viss uppfattning om.

Hälsningsanförande av ordföranden i Nationalföreningens eftervårdskommitté, grevinnan Estelle Bernadotte.

Tuberkulos och tuberkulosvård förr och nu.
Med. dr John Lundquist.

Kuratorsinstitutionens utveckling inom tuberkulosvården.
Kurator Barbro Sjöström, Örnsköldsvik.

Vårt arbete.
Kuratorerna Maj Borelius, Bollnäs, och Charles Andersson, Örebro.

Läkarens, arbetsvårdarens, socialvårdsmannens och patientens syn på kuratorsverksamheten.

Sanatorieläkare Nils Levin, Uttran, ass. Gustav Lundkvist, Kalmar, socialvårdschef D. Thollander, Sundbyberg och herr Sven F. Bengtsson, Brunnsvik.
Diskussion.

Kuratorernas rekrytering, utbildning och vidareutbildning.
Kurator Karin Edholm, Stockholm.
Diskussion.

Arbetsvården i ett hårdare arbetsmarknadsklimat.
Byråchef A. Berg, Stockholm.
Diskussion.

De långvarigt sjuka och den obligatoriska sjukförsäkringen.
Assessor Allan Lundberg, Stockholm.

"I socialregistrets stora matsal"

som en författare uttrycker det samverka många olika instanser och de här två kuratorerna ha säkert många olika saker att ta ställning till. Nya lagar och bestämmelser kommer till, gamla bli föräldrade och ersättes av nya paragrafer. Socialvård är ett mångtydigt begrepp som tänjts ut genom de senaste årens utveckling — det gäller att följa med både teoretiskt och praktiskt. Bostadsfrågan är ofta ett nästan olösligt problem, när det gäller sanatoriepatienter, säger många kuratorer. Om mannen är familjeförsörjare och intagen på sanatorium får kuratorn hjälpa hustrun därhemma att komma tillrätta med den nya situation, som uppstått för familjen. Ibland kan det kanske vara lämpligt att hjälpa hustrun till något förvärvsarbete för att hålla ihop hemmet under mannens sjukdom. Ekonomin är ju alltid ett svårt problem och familjeförsörjarens sjukdom betyder inkomstbortfall. Om man skall resa hem till en familj, ex. i Norrland, där avstånden är stora, kan ett sådant hembesök ta flera dagar i anspråk, berättar en sanatoriekurator, och tiden räcker inte till. Och så alla papper och ansökningshandlingar av olika slag, som hopar sig på kuratorns skrivbord... Men det finns också en del ljuspunkter, ex. Nationalföreningen mot Tuberkulos och de Lungsjukas Riksförbunds friplatser vid konvalescenthem... och så är det naturligtvis roligt när man lyckas hjälpa en människa genom svårigheterna.

Riksdagsman Sigfrid Jonsson, ordförande i De lungsjukas riksförbund, ledde förhandlingarna och hade här ett gott tillfälle att pröva sina parlamentariska erfarenheter i möte med de olika befattningshavare och samhällsklasser, som samlats i det vällovliga syftet att bekämpa tuberkulosen och bringa lättnad och ljus över den tuberkulöses levnadsvandring. Fotoblixtarna lyste också över församlingen då drottningen blev vederbörligen hälsad av riksdagsman Jonsson, och grevinnan Estelle Bernadotte — som är ordförande i den eftervårdskommitté, i vilken bl. a. Nationalföreningen och De lungsjukas riksförbund arbetar med konvalescenthemsfrågan och andra eftervårdsproblem — gjorde allt emellanåt energiska anteckningar i sina papper. Allt detta kan tjäna som en illustration till den samstämmighet, som råder när det gäller att bekämpa folkfienden tuberkulosen. När man sedan lyssnade till de olika föredragshållarna fick man återigen en påminnelse om att det praktiska socialvårdsarbetet inte alls möts av den välvilliga förståelse, som man skulle tro vara förhärskande ute i livet, liksom i den församling vi här såg samlad. Nej, det finns nog åtskilliga hinder kvar att vältra undan även om det silar in en del solstrålar mellan socialvårdarnas paragrafer. Det är inte möjligt att här ens summariskt behandla vad som förekom i föredrag och debatter, men vi tycker nog att socialvårdschef D. Thollander gav uttryck åt mångas önskemål då han i sin sammanfattning efterlyste en samordning och samverkan inom det sociala arbetet. Kuratorsverksamheten har nog inte fyllt de krav, som man från början räknat med fastslog herr Thollander, men ville därmed inte kasta någon skugga över kuratorernas enskilda prestationer utan se det hela, som en utvecklings- och omställningskris, som man måste försöka bemästra. Pappersexercis och rutinarbete tar hårt på tjänstemännens kvalificerade arbetsdag och borde förenklas och för kuratorernas vidkommande så långt möjligt är föras över på mindre kvalificerad arbetskraft. Det önskemålet hade säkert inte heller den riksomfattande skaran kuratorer något att invända mot. Om kuratorsfrågan i dess helhet kunde också Kurator Barbros Sjöström fastslå att bara 52 nya kuratorer av de 300 som föreslogs i en statlig utredning tillkommit. Kuratorn har i regel inte tid att ägna tillräcklig uppmärksamhet åt varje fall och framförallt inte tid att lyssna på varje patient så som det ofta skulle behövas.

Konferensen präglades av en sann och uppriktig samarbetsvilja och det var inte minst viktigt, eller rättare sagt en riktig upplevelse, att se med vilket intresse våra läkare deltar i överläggningar, som också rör sig utanför de rent medicinska fackproblemen. Det intresset lovar mycket för den framtida utvecklingen och en samordning av arbetsformerna inom socialvård och socialmedicin.

självt att vara samtida. Jag har tidigare tillfrisknat från svår sjukdom med övertygelsen att jag hade varit i en tid och ett jag som var äldre än det närvarande, och den känslan har dröjt kvar trots min oförmåga att analysera eller definiera den. Jag har därför kommit att tro att vår kamp för tillvaron i sin djupaste mening utkämpas på en nivå och i en anda som vi har föga medveten uppfattning om. Och vad som är särskilt gripande är att när kampen är som hetast alla dessa utdömda livsstudier, från slem till trädorbunke, från amöba till dinosaur, kastas in för att försvara själva det ting, som har funnit dem undermåliga.

Jag tror att det är det undanträngda minnet av denna ädla tjänst, vilken så osjälviskt görs av mindre privilegierade livsformer, som ger de sjuka på deras väg tillbaka till hälsan en så stark känsla av att de blivit delaktiga av allt levandes mysterium. Det är med utgångspunkt från ett sådant minne som världen ter sig genomsyrad och skälvande av mening. Minnet liknar ett hav bredvid vilket den tillfrisknande människosjälén vandrar och ur vilket den hämtar de tacksamma tårar som fyller konvalescentens ögon vid den första åsynen av en blomma som gungar, vid biets dansande jakt efter honung eller en poppel som dallrar av ljuv fruktan vid beröringen av en junibris."

Det är kanske litet dunkelt, men nog är det vackert tänkt! Jag har tagit med det långa citatet för att visa vilka komplicerade själstillstånd en feber kan ge upphov till. Det finns tydligen minnen från sjukdomen, som kan uppväga glömskan av en del mer triviala fakta. Ätminstone för en del.

Men för att återgå till glömskan: Hur skall man förklara de gamla kronikernas klagan över sitt dåliga minne? Det är inte så lätt och man får nog inte bara slå bort den som löst prat. Det är för många, som har klagat. Men antagligen ligger förklaringen ändå mer på det rent psykologiska än på det fysiologiska planet. Det är rimligt, att den som under åratals vänjer

sig av med ordnat, intellektuellt arbete och över huvud vid att spänna sina andliga krafter också mister något av sin gamla förmåga att bruka dem. Och det är väl vad som i alltför hög grad skett på sanatorierna. Patienterna har gått och spänslagit under några år. De har läst tidningar och tidskrifter, bläddrat igenom en massa romaner, gluttat i en del tyngre arbeten men inte försökt tränga in i dem. De har på det hela taget låtit tiden gå. Stundom har de rent ut fått uppmaningen: Nu ska Ni slöa! Och så har de också blivit slöa. De har för all del snappat upp en hel del kunskaper, som de tidigare inte hade, och kommer kanske på det viset i en gynnsammare dager vid en eller annan intelligenstestning, som har svårt att riktigt anpassa sig efter förhållandena.

Men när de kommer ut i livet igen med dess praktiska krav blir det annorlunda. Där finner kanske läraren, att han glömt sina kurser. Ingenjören behärskar inte längre sina formelsamlingar. Prästen kommer inte ihåg de texter, som han inte brukat på åratals. Husmodern minns inte sina älsklingsrecept. Men de förstår inte riktigt att det måste vara så. Också en fullt frisk lärare t. ex., som låter sina kunskaper i exempelvis ett främmande språk ligga för fåfot under några år, finner att han ganska hastigt glömmor bort, vad han en gång varit säker i.

Men därtill kommer, att de sjuka förlorat en del av sina arbetsvanor, förmågan att ta itu med och lösa de tidigare välbekanta problemen och uppgifterna. Och så får det dåliga minnet skulden. Och det i sin tur förklaras tuberkulosen vara orsak till. Och så har man alltså funnit den oklanderliga syndabock, som man känner sig vara i behov av.

Det är i varje fall ett försök till förklaring. Ätminstone återstår det ännu att bevisa, att den försvagning av minnet, som Brehmer och många andra framstående läkare efter honom ansett sig kunna iakttaga under sjukdomens akuta skeden, verkligen blir en bestående skada. Det ansåg ju inte Brehmer.

En särskild svårighet ligger i att många forskare tycks mena, att tuberkulossjukdomen under de senaste generationerna änd-

(Forts. å sid. 17)

Om praktiskt kuratorsarbete

har Maj Borelius och Charles Andersson ett litet tankeutbyte här. Maj Borelius betonar att samarbetet mellan kuratorn på sanatoriet och arbetsvårdsassistenten vid arbetsförmedlingen är viktigt. Det bör planeras i god tid med utbildning, sysselsättning o. s. v. redan på sanatoriet så att patienten utan onödiga dröjsmål kan komma in i förvärvslivet igen, då hälsan tillåter.

Charles Andersson, som är dispensärkurator och sysslar med eftervårdsfrågor kan intyga att arbetet ofta är svårt — att övertyga olika instanser om den tuberkulöses behov av hjälp men även hans förutsättningar att göra rätt för sig hör till den dagliga rutinen. Men kuratorsarbetet ger märkbara resultat och det stimulerar. Många patienter ha förberett sin utbildning redan på sanatoriet genom studier. Påtagliga resultat kan påvisas. Jag har exempel på, säger kurator Andersson, att f. d. sanatoriepatienter utför gott arbete på sina arbetsplatser — och de stannar kvar i arbetet — de är inga hoppjerkar! Arbetsträningsinstitutet i Örebro län — kurator Anderssons arbetsområde — är en nybyggd anläggning av modernt snitt och det har betytt mycket redan nu för de lungsjuka, som där fått öva upp sin arbetsförmåga under betryggande medicinsk kontroll. Kurator Andersson har också kunnat spåra vissa positiva sidor hos sjukdomen — sjukdomen har verkat uppfostrande... patienterna ha mognat som människor betraktat.

Rikare kulturliv på våra sanatorier

Av IVAR THOR THUNBERG

En nyhet — utställning av ung konst — har lancerats på Uttran. Detta har gett författaren Ivar Thor Thunberg, som i stor utsträckning sysslar med folkliga kulturfrågor, att göra ett besök på sanatoriet. Av samtal med sjukhusledningen och representanter för patientföreningen framgår att man skall försöka få fram rikare möjligheter inom förströelse- och bildningsterapi. En av landstinget tillsatt kommitté är i arbete med en utredning av dessa frågor. Författaren gör i sammanhanget också vissa anknötningar mellan den ökade kulturaktiviteten på landsbygden och behovet av utvidgad kulturbetonad verksamhet på sanatorierna.

De folkliga kultursträvandena är inte av i dag. De har sina modiga hundra år på nacken. Detta gäller framförallt den frivilliga bildningsrörelsen. Den första studiecirkeln startades inom nykterhetsrörelsen. Nu kan man tala om vissa nya inriktningar i de folkliga kultursträvandena. De gäller det andliga värdeskapandet. Man vill på ett fruktbringande sätt göra folket delaktiga av detta. Men i och med att det gäller konst, teater, musik och en del annat inom kulturlivet rör man sig med något ganska svårhanterligt. Det behövs upplysning, propaganda och framförallt möjlighet för människorna att komma i intim kontakt med det kulturlivet har att bjuda.

Detta gäller alldeles särskilt landsbygden. Här är förhållandena sådana att man måste arbeta efter speciella linjer. Man har i det sammanhanget försmädligt talat om att det mest är en distributionsfråga. Inte precis så att det gäller något man kan skicka på burk med mjölk- eller skåpbilarna men nära nog. Naturligtvis vill det till en betydande distributionsapparat. Landsbygden har inga som helst sådana kulturinstitutioner som det här är fråga om. Man måste anlita de resurser som finns i städerna. Men det är att märka att om det skall bli något av med det hela måste det föreligga intresse hos folket ute i bygderna och man måste allmänt

medverka organisatoriskt och på annat sätt. Det är därför man kan säga att dessa kultursträvanden är en folkets egen angelägenhet. På ett helt annat sätt än i städerna. Man måste vara personligt medengagerad.

Det går inte så fort med dessa kultursträvanden, men det går säkert framåt. Ett av de mera framträdande initiativen är Bygdeteatern. Det var mycket knaggligt i början och lokalsvårigheterna är stora. Likväl har verksamheten vuxit ut till boråt tusen föreställningar under vintersäsongerna. Det folkliga musiklivet har det också blivit fart i. Musikundervisningen i skolorna börjar bli allmän, dessutom arbetas det i cirklar. Det ges konserter av olika slag, endera helt med lokala krafter eller kompletteringsengagemang. Konstutställningar ordnas, inköpscirklar bildas. Folket i Bilds omfattande och värdefulla förmedling av konst och böcker till låga priser utnyttjas livligt av landsbygdsfolket.

Under den senaste tiden (efter kommunsammanslagningen) har man ute i bygderna tillsatt särskilda organ — kulturnämnder som samordnar och leder allt vad kulturarbete heter. Nämnderna har en riklig representation genom att flertalet av landsbygdens många organisationer har representanter i nämnderna. Arbetet är uppdelat på utskott, vilka vart och ett har sin bestämda uppgift. Det är bl. a. teater, musik, bildningsrörelsen.

kurser, biblioteksverksamhet, föreläsningar, konstfrågor. Där kulturnämnderna nått en fast organisation och vunnit erfarenhet har det blivit en god ordning på arbetet.

Ett nytt initiativ på Uttrans sanatorium.

Kan detta kulturarbete på landsbygden ha något att betyda för sanatorierna. Detta skulle vara ganska naturligt. Säkerligen också betyda en hel del att många patienter är från landsbygden och åtskilliga har säkerligen haft anknytning till den folkliga kulturmiljön och kanske varit aktiva på olika områden av kulturarbetet. Genom sjukhusvistelsen avklippas allt som hör till deras vanliga liv. Så är det i flesta fall så att sanatorierna ligger på landsbygden. En viss kontakt uppehålls ju också med bygden.

Nu gör sanatorierna helt självständigt åtskilligt för att patienterna skall bli i tillfälle till fortsatt odlande av personliga intressen. Man har studiecirkel, föreläsningar, biblioteksverksamhet. Det hela kan dock bli lite nyckfullt och sporadiskt, beroende på att patienterna kommer och far. Så är det alltid besvärligt därför att det saknas tillräckliga medel för dessa ändamål. Men det är ändå inte ovanligt att patienter får intresset väckt för intellektuell verksamhet. Vidare förekommer en hel del i förströelseväg.

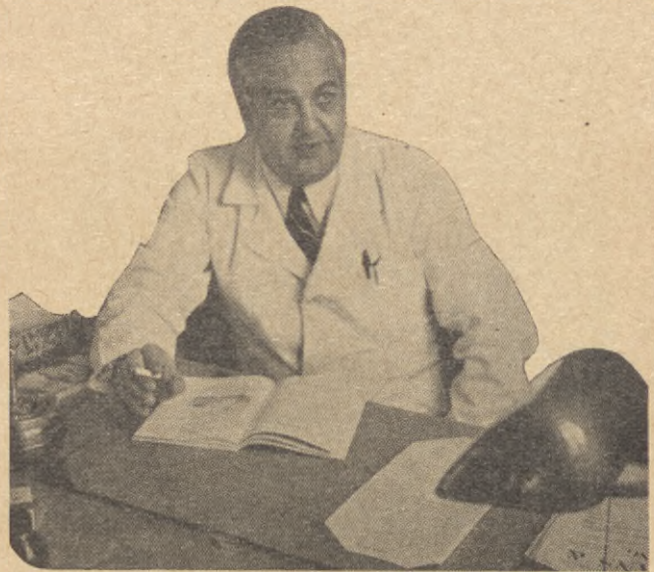
Något som nära nog får betraktas som en nyhet lanserades för någon tid sedan av Uttrans sanatorium i Stockholms län. Den gällde en konstutställning. Tillfälligheterna svarade för upptakten. Både sjukhusets ledning och direktion var intresserade. För utställningen svarade en grupp unga konstnärer i Södertälje. Dessa såg på saken mest som ett humanitärt arrangemang och som kanske skulle kunna leda till efterföljd på andra sanatorier. Sjukhusledningen visade sin uppskattning genom att inköpa ett arbete av varje utställare. Patienterna hade först beretts tillfälle att ge tillkänna vilka tavlor som föll dem mest i smaken.

Då man i samband med utställningen kommer till tals med sjukhusledningen och patientrepresentanter framgår det klart hur önskvärt det skulle vara om det kunde bjudas lämplig förströelse, bildningsverksamhet och kulturkontakter i sådan utsträckning att de i viss mån motsvarade det som är allmänt gällande för den vanliga fria tillvaron.

Förströelsen och intellektuell verksamhet.

Några större organisatoriska svårigheter skulle knappast föreligga, framhåller sanatoriets *sysstman Erik Åkesson*. Men det krävs resurser, framförallt pengar. Det är dåligt med anslag för dylika ändamål. För inköp av konst är det årliga anslaget 1.000 kr. Och för det beloppet köper man inte mycket. För att få ut mesta möjliga har sanatoriet hittills inköpt endast reproduktioner. Men alltid något till en början och goda reproduktioner kan ha sitt värde just i det här sammanhanget. För att åstadkomma lite variation är det meningen att med vissa mellanrum växla plats för reproduktionerna. Men det är klart att det skulle vara roligt och värdefullt med bra originalsaker. I år är det första gången som sjukhuset inköpt original. Det skedde i samband med de unga södertäljekonstnärernas utställning, den första i sitt slag på Uttran. Det är klart att det finns en hel del annat som skulle vara av betydelse att få pröva på. Men det behövs som sagt pengar.

Kulturella upprustare på Uttran

Chefläkaren på Uttrans sanatorium, dr Nils Levin, är livligt intresserad av kulturfrågorna och sitter som ordf. i en av landstinget tillsatt kommitté, som undersöker möjligheterna för en rationellt ordnad studie- och förströelseterapi.

Patientföreningens ordf. Erik Dahlberg (t.v.) och nöjeskommitténs ledande kraft unge Lars Wiggström diskuterar planer för patienternas förenings- och kulturliv.

Underst se vi Uttrans sanatorium, ännu inbäddat i vinterns grepp, men sommarens ankomst behöver väl inte innebära att man gömmer studiebreven och böckerna — varför inte låta aktiviteten fortsätta på Uttran och andra sanatorier, när solen och grönskan kommer?

Det fanns rätt säregna målningar att skåda på konstutställningen på Uttran. Den här exklusiviteten svarar Nisse Malm för.

Det görs emellertid under alla förhållanden åtskilligt för patienternas förströelse och möjlighet till intellektuellt betonad verksamhet. Sjukhuset röner stor välvilja från olika håll och det blir rätt ofta erbjudande om gratisuppträdande. På sin tid var revyskådespelaren Carl Hagman flera gånger på Uttran och glädde patienterna. Sigge Fürst kommer ibland och Hilde Waernmark har haft uppvisning med sina elever. Detta är några exempel. I grannsamhället Tumba spelas revy av ett sällskap och sjukhuset får alltid en föreställning med. Detsamma gäller en del andra amatörsällskap i trakten omkring. Vidare är det bio en gång i veckan. Sjukhuset har egen apparatur och svarar helt för föreställningarna. Patienterna får själva välja filmer. Vad det gäller de frivilliga studierna ordnas cirklar i skilda ämnen. Föreläsare anlitas. Och bibliotek finns. Patienterna har en förening och den sköter om det mesta av allt det här. Sanatoriet har 233 vårdplatser och de är i flesta fall belagda.

Musikunderhållning efter radiotjänstmönster.

Patientföreningens ordförande Erik Dahlberg, en man som närmar sig medelåldern, allvarlig och tystlåten, var mycket glad åt konstutställningen och hoppas att det skall bli flera. Det är naturligtvis en stor tillgång för patienterna att inom sjukhuset få se konst och komma i kontakt med olika riktningar inom den nutida konsten. Många patienter varken kan eller får lämna sjukhuset och har följaktligen inga möjligheter att besöka utställningar utanför sjukhuset. Och det kan vara åtskilliga av dessa som är intresserade av konst. En och annan gång ordnas dock resor till Stockholm

På sanatorierna läser man

de mest skiftande ämnen och om intresseriktningen ger några glimtar ur De lungsjukas riksförbunds verksamhetsberättelse en viss uppfattning. Först några plock ur studiecirkelstatistiken: Svenska, engelska, franska, konst, litteratur, teckning, målning, porslinsmålning, gitarr, notläsning, amatörteater, kamerateknik. Den förstnämnda gruppen kanske man kan kalla "den mera humanistiskt betonade delen". Går man sedan över till de "rent matnyttiga ämnena finner vi: Maskinskrivning, bokföring, matematik, handelsräkning, stenografi o. s. v. Socialpolitik och föreningskunskap finns med i den mera samhällsbetonade delen och inte att förglömma den speciella kursen "Partiellt arbetsföra och samhället — kursen som behandlar sjukas och handicapades egna livsfrågor — ingår i studieplanerna. Sammanlagt var 83 studiecirklar, som ordentligt redovisat sin verksamhet, igång på landets sanatorier under förra året. Härtill kommer de enskilda studierna, som i många fall omfatta stora kurser med yrkesutbildande inriktning. Svenska Nationalföreningen mot Tuberkulos och De Lungsjukas riksförbund har lämnat ekonomiska bidrag för studierna. Behovet av praktisk handledning och rådgivning i studiefrågor är stort. Trots berömvärda insatser av patienternas egna föreningar och enskilda medlemmar kvarstår dock behovet av fastare organisation och mera kontinuerligt stöd åt sanatoriernas studie- och bildningsverksamhet.

Spanskt motiv av Stig Tiderman
(från utställningen på Uttran)

för utställningsbesök. Något synnerligen uppskattat blev studiebesöket på Carl Larssons utställning förra året. Så ordnas resor för teaterbesök. Men helst vill man se något roligt och vackert. Så det blir mest revyer och en och annan operett.

Nöjeskommitténs ledande kraft är *Lars Wiggström*, *Djursholm*, en mycket ung man. Han har tagit realen, ägnade sig någon tid åt kontorsarbete, reste sedan till England för fortsatta studier och utbildning, men sjuknade. Denne unge man är ett levande vittnesbörd om hur betydelsefullt det är med förströelse och intellektuell verksamhet inom sjukhuset. Nöjeskommittén består av fyra personer. Wiggström är i full verksamhet från praktiskt taget morron till kväll. Han har så mycket att bestyra. Det är heller inte svårt att förstå med vilken entusiasm han sätter till snart sagt all sin tid. Han visar och demonstrerar en hel del anordningar som han är ungdomligt stolt och förtjust över. Alldeles särskilt gäller detta centralsändaren inom sjukhuset och grammofonarkivet. Hela den musikaliska apparaten sköts i nästan fullständig kopia efter Radiotjänst. Skivsamlingen förefaller att vara rätt respektabel och mångsidig. På ett kortregister i god ordning antecknas alla uppspelningar och skivorna återkommer efter viss tid. Sättet för uppspelning är också hämtat från Radiotjänst. Det sker i etapper med variationer av modern musik, lättare, allvarlig och religiös musik. Allt väl fördelat över dagen eller veckan. Varje torsdag är det "önskerond", då patienterna får önska skivor. Det pratas lite för varje skiva, allt efter högt föredöme. Så är det musikalisk frågesport, då skivor spelas utan annonsering. Det frågas vad det är för skiva, om titel, vilka eller vem som spelar, vem som är vokalisten, om nu sådan förekommer. Det saknas inte heller önskeprogram. Då får patienterna lämna in skriftliga förslag på ett helt program. Bedömning, och den som önskat ihop det bästa programmet får en femma i belöning. Det är vidare en hel del annat nöjeskommittén svarar för, bl. a. ett slagsdirektunderhållning efter mönster av Karusellen men kallas här "Kastrullen".

Dahlberg och Wiggström framhåller hur oändligt betydelsefullt det är för patienterna, anda, humör och stämningen inom sjukhuset, att det förekommer sådant som förströr och leder bort tankarna från den situation var och en befinner sig i. Det är inte bara själva sjukdomen, det finns så mycket annat som kan oro och stämma ner humöret, tanken på ekonomi, familj, arbete. Och så detta att det finns något som hör samman med den vanliga tillvaron ute i livet. Det är lätt att förstå, menar de båda, vad det skulle betyda om det kunde bli mer och bättre av detta inom sjukhusvården. Sämst ställt är det med sådant som kan räknas till det rena kulturområdet. Men det kanske blir bättre. *Chefläkaren dr Nils Levin* får ett varmt erkännande av de båda männen för det stora intresse han visar för allt detta som på sätt och vis ligger utanför den vanliga rutinmässiga terapin.

Landstingsutredning om viktiga initiativ.

Vad säger chefsläkaren dr Levin? Han kommer med en nyhet som kan bli av stor betydelse. Först och främst för Uttran men kanske också för andra sanatorier ge-

nom det initiativ det här är fråga om. Men först nämner dr Levin om den arbetsterapi som ingår i sanatorievården. Det finns olika yrkesgrenar — med små trevliga verkstadslokaler — där patienterna får prova sina intressen och krafter. Bl. a. finns det möjlighet till modellering och keramikframställning. Arbetsterapin leds av en sakkunnig kraft. Dr Levin framhåller önskvärdheten av att det blir ett liknande arrangemang vad det gäller allt som kan betecknas som bildningsterapi, numera en viktig del i sanatorievården. Det skulle med andra ord gälla en konsulent med speciella kvalifikationer för den verksamhet det här är fråga om. Tills vidare med halvtidsanställning. Främsta uppgiften blev som ledare av studier, biblioteks- och låneverksamheten. Patienterna är i behov av stimulans och vägledning vid läsning och val av böcker. Så är det rekvisitioner från centralbiblioteken. Andra frågor av kulturbetonad karaktär skulle också sortera under bildningskonsulenten. På sanatorierna i Finland finns det särskilda studieledare.

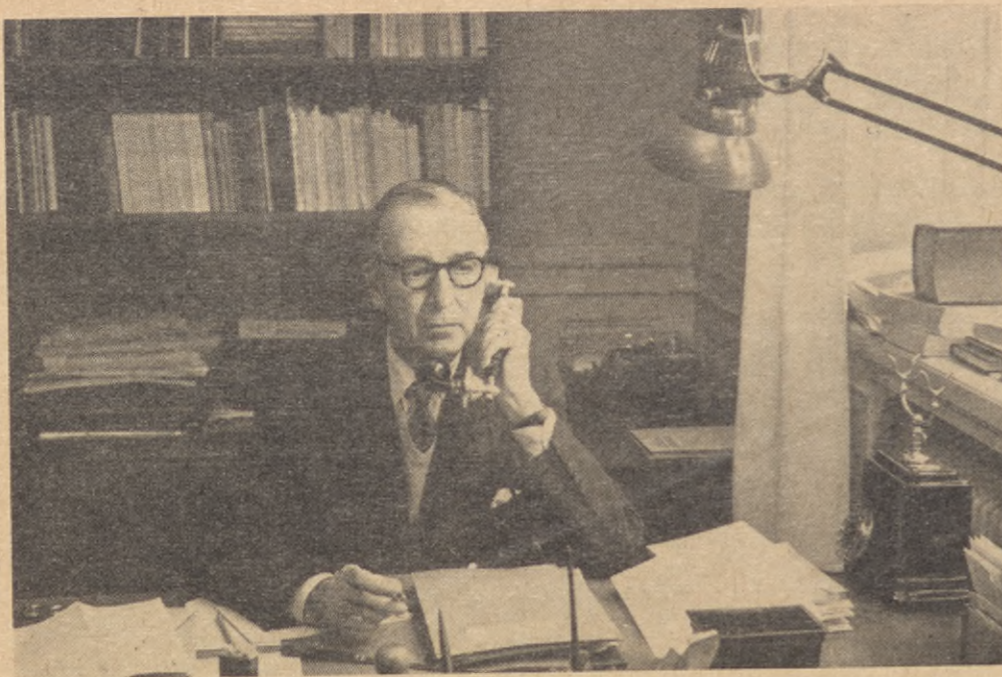
Så kommer dr Levin med nyheten. Sedan någon tid tillbaka arbetar en av landstinget tillsatt kommitté med de här frågorna. Kommittén undersöker möjligheterna för en rationellt ordnad förströelse- och studierapi. Dr Levin vill inte i detalj avslöja det kommittén arbetar med. Men av det som sagts är det lätt att förstå vad det är fråga om. Naturligtvis gäller det också att få landstinget med på tillräckliga anslag. Allt som allt ett initiativ som Stockholms län förmodligen är ensamt om.

Något nytt och önskvärt inom förströelseterapin.

Konstutställningen var ett experiment, men dr Levin hoppas på god fortsättning. Utställningsverksamheten skulle kunna bli stimulans och underlag för en nyhet i förströelseterapin, något dr Levin tror skulle kunna bli av stort värde. Nyheten gäller önskemål om kurser i teckning och målning. Naturligtvis inte med annat syfte än som förströelse. Men det är klart, även i detta fall behövs sakkunnig ledning och hjälp.

Närmare och lämpliga kontakter med kulturlivet i övrigt skulle naturligtvis innebära en tillgång för sanatorierna. Det är möjligt att det också kan bli så, inte minst med tanke på den ökade kulturaktiviteten på landsbygden. Teater, musik, konst och en del annat borde kunna erbjuda vissa möjligheter. Sanatoriernas utnyttjande av dessa möjligheter skulle kunna ske på olika sätt och få sin betydelse för patienterna även rent psykologiskt. Den saken finns redan god erfarenhet av. Men nu gäller det sjuka och vården av dessa och det som kan komma ifråga måste givetvis bedömas från lämplighetssynpunkt.

Det är möjligt att en del av det som här nämnts är nyheter inom sanatorievården inom Stockholms län, men förmodligen arbetas det i samma riktning på andra håll i landet. Det är därför troligt att en del nytt på de områden det här är fråga om kan väntas i framtiden. Det inte minst viktiga är att patienterna under sin sjukhusvistelse, som ibland kan bli rätt långvarig, får en känsla av levande kontakt med det som hör till det vanliga normala livet.

Här visar dr Lundquist den mest glädjande tendensen i tuberkuloskampen — den sjunkande tuberkulosdödligheten — som man väl kan förstå av denna karta. Vid sekelskiftet dog cirka 14.000 människor årligen i tuberkulos, år 1952 hade siffran sjunkit till 1.295. Men insjukningsfrekvensen visar inte samma brant stupande kurva — det finns fortfarande drygt 77.000 kvarstående fall i dispensärregistren och behovet av skärpt vaksamhet måste nog understrykas liksom nödvändigheten av olika åtgärder för att ge tuberkulosskadade möjligheter till utbildning och sysselsättning.

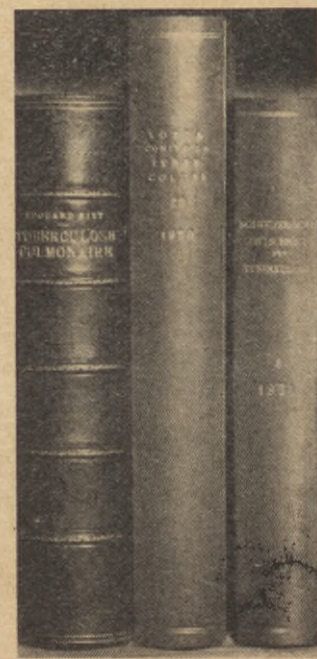
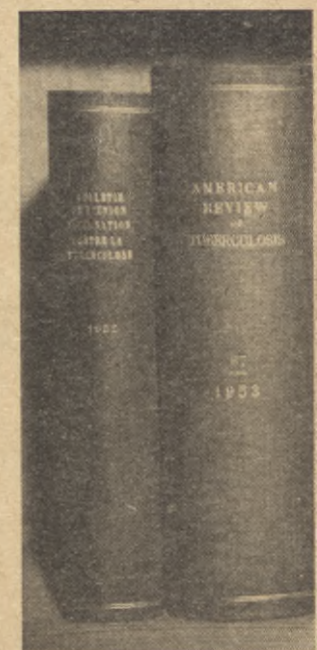
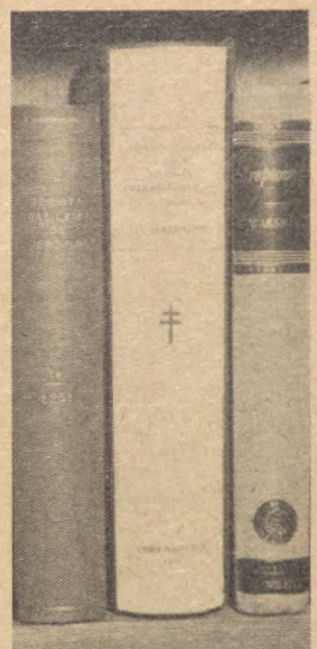

Svenska Nationalföreningen

mot Tuberkulos, som nyligen firade 50-årsjubileum, har sin centrala verksamhet förlagd till lokalerna på Trädgårdsgatan i Stockholm från vilka vi här visar några bilder. Litet historik visar bl. a. att föreningens ordförande ända fram till senast varit dr J. J. Åberg, som sedan starten år 1904 haft en kronprins som ordförande, då drottningen övertog den posten. Om den organisatoriska sidan kan vi nämna att man från starten satsade 10.000 kr. på en statlig utredning, som resulterade i anslag till sanatorier och deras drift och på den linjen har föreningen utvecklat dem praktiskt med hjälp av inkomster på julmärken och andra överdragit taga många funktioner, som föreningens uppgifter, som dr J. J. Åberg, som vi ser i arbete på sitt arbete översta bilden, delgivit pressen en tydligare uppfattning om händelserna. "Till dato har dispensärvården i 23 miljoner kronor och numera har vi dispensärvård i 6 miljoner kronor. Till barnhemmen har gått 6 miljoner kronor har calmettevaccineringen kostat 1,6 miljoner kronor. För forskning har föreningen beviljats närmare 3 miljoner kronor. Enligt de statistiska banden har vi också många andra uppgifter som drar stora summor. Förbetsfält är numera landsomfattande. Föreningen intar en särställning som arbetsorganisation och har på så sätt blivit smidigt, men dess centrala arbete rör sig om att tuberkulosfrågorna visar bl. a. att sekreteraren också är medicinsk rådgivare och dragande i tuberkulosfrågor.

I Nationalföreningens bokhyllor finns åtskilligt av värdefull medicinsk litteratur från hela världen och nedan se vi prov på några av de färgglada julmärken, som började ges ut redan vid starten och nu uppgår till 51 olika valörer.

Min barndomsbygd, där jag som liten kvanting ställde mig frågor i stum beundran över allt det vackra jag mötte i naturen... Men nu är det annorlunda.

Efter en del års bortavaro vände jag åter till min barndomsbygd och vad var då naturligare än att uppsöka de platser, där jag som liten kvanting tumlat om i yster lek, där jag startat mina första upptäcksfärder och ställt mig frågor i stum beundran över allt det vackra och den minutiösa välordning jag mötte i naturen.

Jag ställde stegen till skogsdungen, som en gång varit så ofantligt stor och rymt så mycket av intresse. — Men... hur förändrad den var!

Visserligen rådde där iver och livlighet bland de invånare, som iklätt sig föräldrars ansvar; bofinkherrarna hade ingen tid över för sina muntra drillar och björktrastarna hade angenämt tystnat med sina hesa skrattkaskadrar i fliten över att mätta stora och hungriga gap, som dallrade i gräsflätade reden. Ekorrarna i tallen hade skickligt maskerat sin lavboll med tanke på

vad den innehöll. Inte heller gavs dem någon tid för att med tassens försöka komma åt elva små rödprickiga ägg, som gråmesarna i björkstubben var ägare till.

Det hägn av ovisshet och förundran, som min skogsdunge en gång skänkt mig fanns ej mer. Arealen var ej beskuren men jag kunde inte försvinna i den på samma sätt som förut.

Människorna hade trängt den närmare med sina nya hus och det larm och oväsen, som kom från dessa hade kommit trädens kronor att skälva oroligt och sorgesamt tyckte jag.

De som fortfarande måhända levde ostörda var de kryp, vilke levde sitt liv i tuvornas många gömslen eller grodynglen i gölen, vilka nu precis som förr om åren tycktes "tirra" lika svansande glatt i det grunda ljummenvattnet, vars yta mönstrades av små krusningar och

nedfallna barnålar, bland vilka vattenspindlarna lekte rymmare och fasttagare.

Klövjestigen, som en gång runnit in i skogen mot stormyren var nu breddad och planerad för motorfordonstrafik. Hur många gånger hade jag inte sett vildgässen, under sin färd norrut, slå för natten på stormyren kring de i vårkvällen metallblänkande vattensamlingarna? Hur de lugnt — men vaket i skymningen formats till jättelergökar för att så småningom utplånas för ögat av natten, som så skänkte dem den åtrådda vilan. Råven snodde dem ivrigt omkring, smög sig försiktigt upp mot vinden — för att kalasa. Men de för dagen trötta långflygarerna kunde vila i lugn och ro ute på tuvorna i flyet. Ett harmset råvgrin hade bara att konstatera "godbitarnas" finurliga val av nattkvarter.

Eller när man någon vårdag med ens avbröt allt vad man hade för handen. Det fick vara vad det ville. Man bara liksom stelnade till och lyssnade. Man tordes knappt tro, att man hade hört rätt. Jo vänta — där kom den igen; fanfaren till våren! Mäktig och genomträngande skar den ut från stormyren, över hulten och moarna och ekade längs älvdalen, där gamlingen på vedbacken högg fast yxan för en stund, skuggade med handen och plirade med vattniga blickar mot blåhimlen för att upptäcka en mjukt böl-

Tranorna — vilket fulländat skådespel — vilken grace...

jande plog. Tuppen, omsvärnad av de sina i kraftsandet på de första barfläckarna kring fjöset, även han ryckte till, la' huvet på sned och blinkade mindre automatiskt än vanligt inför signalen om vår.

Ej sen var man då att ta klövjestigen mot stormyren för att vika av mot den del av myrkanten, där av odoris- och porstuvorna låg som tätast. Ju längre man lämnade fastlandet efter sig, desto plattare slingrade man sig efter marken mellan tuvvegetationen. Emellanåt, i andlös spänning och med största försiktighet, tittade man upp framåt över myren för att upptäcka tranorna; fåglarna med det vaksamma ögat. — Och då — vilket fulländat skådespel av rytm och sirlighet. Varje rörelse präglad av grace. Den brungrå färgen gjorde dem svåra att upptäcka på längre håll. Men ibland kom man på dem ända invid myrkanten. Än höll de halsen rakt fram, än i en vacker s-form, för varje steg de tog lyfte de hälen ända upp mot stjärten, som böjde sig mjukt likt en vågkam. Alla rörelserna tycktes flyta in i varandra och de präglade storhet och finess; ett ödemarkens majestät.

Nu rastade inga tranor eller vildgäss på stormyren längre, Nej, den var ett stort torrlagt sjok, på vilket

Krypen levde fortfarande ostörda i ljumvattnet som förr...

en traktor i bjärta färger och i rökar av eteriska oljor vände mylla i dagen. Dunsterna från motorhästen stack mig olustigt i näsan men myllan var god och svartlen i sin vändning mot solen. Den gjorde sig beredd att skänka oss vårt dagliga bröd.

På långt håll kunde jag se ett kalhygge, som under åren avsevärt förändrats till sin karaktär. Tidigare hade det utgjort en beklämmande syn; ett dödgrått gravfält med halvmetershöga stubbar i skuggor från torrakar. Jag kom att tänka på, hur

jag för längesedan fick en bok i min hand, aldrig kommer jag att glömma den bokens omslagsbild förknippad med följande text: "Här vilar Sveriges självägande allmoge — bolagen reste vården".

Men som sagt, förhållandet var ett annat nu, ty ungskog böljade i vacker grönska på sluttningarna, som molnskuggorna lekte sig över.

Jag tänkte på, min barndoms dunge och dess förändring. Mänskan hade i sin utveckling trängt sig den närmare. Aldrig mer kan jag vandra in i den, leva den och inandas dess speciella ursprung. Men den lever dock oförglömlig i mitt minne. Ett förhållande som jag känner tacksamhet för och så är väl fallet för oss flesta människor, när vi lever oss tillbaka genom åren i dylika situationer.

Vildgässen, tranorna och fler än de mister den ena rastplatsen och hemvisten efter den andra. Men oräkneliga sådana är dem ännu förunnade i vårt land. Att se myggavelsmarker förbytas till brödigvande sädesfält och att få lyssna till välvärdade skogars sång — allt detta tillsynes förbundet med en omtänksamhetens och kärlekens handling — sådant värmer ens själ och mer än så.

Teckningar av Jan Afzelius

ÄR DEN LUNGSJUKE... (Forts. fr. sid. 9)

rat karaktär och blivit lindrigare, än den tidigare varit, till följd av bacillernas minskade virulens eller giftighet eller vad man nu skall kalla det för. Därigenom skulle det inte gå att utan vidare jämföra uppgifter från förr och nu. Men det skulle ju i föreliggande fall tala ytterligare för att det inte är så farligt med minnesförsvagningen genom tuberkulos.

*

Men nu tillkommer det en sak i tuberkulosvården, som inte fanns på Brehmers tid, nämligen de nya medicinerna. Dessa mediciners starka giftverkan har som bekant försvärat deras användning.

Ett faktum är att många patienter klagar påfallande starkt över en kraftig nedsättning av den intellektuella kapaciteten i samband med medicineringen. Särskilt gäller detta streptomycinet och andra antibiotica. Men också nikotinsyrehydraciderna (rimifon o. likn.) har enligt patienterna samma effekt. Det man framför allt klagat över är en stark nedsättning av minnes- och inpräglingsförmågan. Under medicineringen försvinner nyligen inlärd fakta, namn faller bort ur minnet och det säges vara nästan omöjligt att inlära nytt kunskapsstoff. Det mest häpnadsväckande fall, som jag själv kommit i kontakt med, var en författare, som skulle återge något av handlingen i en komedi, som han nyligen skrivit, men som till sin egen påtagliga förskräckelse fann att han glömt namnet på personerna i sitt eget verk! Något liknande hade aldrig hänt honom tidigare. Han hade ett halvt tjog böcker bakom sig. Hans bestörtning var uppenbar, och han klagade bittert över den starka nedsättning av minnet, som han under sista halvårets intensiva medicinering lagt märke till.

En del av dem som klagat över minnesnedsättning i samband med de nya medicinerna har påstått att nedsättningen blivit bestående. Här är det nog bäst att vara försiktig med ställningstagandet.

Frågan är likväl allvarlig, och problemet borde undersökas. Det vore en angelägen uppgift för en grupp testpsykologer att i samråd med någon intresserad sanatorieläkare experimentellt söka fastställa den eventuella minnesnedsättningen i samband med medicinering mot tuberkulos. Därvid borde man söka uträna, om nedsättningen i någon mån blir bestående. Men det är alldeles uppenbart, att en sådan undersökning stöter på så stora teoretiska svårigheter, att den kanske i praktiken är ogenomförbar. Då får man också i fortsättningen hålla sig till mycket osäkra, subjektiva påståenden.

Tills vidare får väl de sjuka hoppas på att det inte är så farligt med minnesskadorna och att de inte blir bestående. För att genom medicinering tillfriskna från ett allvarligt tuberkulosangrepp tar nog de allra flesta gärna risken att kanske för en tid glömma sin svärmors förnamn eller sin hustrus födelsedag.

Men det förefaller förstas sannolikt, att teoretiska studier, särskilt när de omfattar ett större minnesmaterial i form av glossor, namn och årtal, inte kan väntas ge så stort utbyte under en intensiv medicinkur mot tuberkulos. Att lägga intellektet helt i träda under en sådan period är väl för den skull inte precis tillrädligt. Det är visserligen sant, att det är tråkigt och nedslående att arbeta med ett verktyg, som för tillfället är slött. Men det blir sannerligen inte bättre om man i missmod och förgelse helt låter det ligga och rosta sönder, så att det inte är mycket att ta vara på, när det en gång kan bli tid att slipa upp det igen.

KVINNAN och Kosmetiken.

"Far inte med alla de tio fingrarna i sminkburkarna, utan ungås diskret med dem... Jag blir alldeles stel av häpnad, när jag ser en del sminkade dumma slynor, som bemåla och fernissa sig som en modensk mask och cinobra in läpparna så att den, som ger dem en kyss, känner en konstig sveda i munnen..."

(Satirikern och lustspelsdiktaren Pietro Aretino, f. 1492—d. 1556)

Konsten att bevara och på konstlad väg förhöja de naturliga behagen har sedan urminnes tider varit ett karakteristiskt uttryck för det feminina kynnet i den mänskliga kulturens historia. Skönhetsbegreppet har emellertid varit synnerligen varierande genom tiderna, och mellan stenålderskvinnans helt visst enkla försök att verka tilldragande och nutidskvinnans mera raffinerade och fint nyanserade kosmetiska konst ligger en utveckling, vars historia inte är utan sitt stora intresse.

Den västerländska kulturens urhem är också urhemmet för den moderna kosmetiska konsten. Kvinnan i det gamla Egypten var sålunda väl förfaren i konsten att med tillhjälp av kosmetiska medel förhöja och understryka sina naturliga behag. I åt eftervärlden bevarade papyros finns flera recept på sminker, salvor och välluktande oljor, och såväl dessa som en del mumiefynd utvisar, att forntidens egyptiskor för mer än 6.000 år sedan inte endast förlänade blicken "drömmande glans" genom färgning av ögonhår, ögonbryn och ögonlock, utan att de förutom annan "krigsmålning" också rödlackerade och stundom t. o. m. förgyllde sina naglar.

Från sin egyptiska fångenskap medförde judarna en mångfald seder och bruk, däribland också insikter i den kosmetiska konsten. I Gamla testamentet finns det åtskil-

liga belägg för den saken, och bruket av smink och "spetsglans" tog som bekant sådan omfattning bland de judiska kvinnorna, att den gamle profeten Jeremias i sina ljungande strafftal till Sions döttrar hotade dem med allsköns plågor och vedervärdigheter, om de inte bättrade sig i det hänseendet.

Hos greker och romare utvecklade sig kosmetiken hastigt och berikades med nya medel. Uppfinningen av rött och vitt smink tillskrives sålunda grekerna, som framställde det förra av lakmus och rödkrita och det senare av krita och blyvitt. Fettämnet i detta smink var

lanolin, "osypus", som emellertid var behäftat med en synnerligen obehaglig lukt av härsket ullfett, och då det visade sig, att damerna av denna anledning drog sig för att använda sminket, kom man på idén att tillsätta parfym till sminkmassan. Detta gjorde sminket mera begärligt.

I det gamla romarriket begagnades smink och puder av allehanda slag flitigt av såväl kvinnor som män, och de offentliga baden i Rom förvandlades snart till sannskyldiga kosmetikens "tempel". Underliga, ytterst egendomligt sammansatta recept finns i stor mängd bevarade åt eftervärlden i den klassiska romerska litteraturen, bl. a. hos Martialis och Ovidius. Stundom var emellertid preparaten skäligen enkla, som t. ex. sot eller brända myr- ägg till svärtning av ägonbrynen.

Genom vitsminkning av ansiktet sökte den mera avancerade romarinnan bedåra sin älskare. Ovidius sjunger i en högstäm poetisk utgjutelse den vitsminkade kvinnans lov, men det poetiska i sammanhanget fördunklas i någon mån, när man får veta, att det vita sminket mestadels utgjordes av torkad, pulveriserad och fettblandad krokodilgödsel.

På liknande sätt förhöll det sig med romarinnans munhygien genom bruket av munvatten för eliminerande av dålig andedräkt, vilket man finner tilltalande, tills man erfar, att det mest populära munvattnet utgjordes av urin från Spanien.

Under Roms storhetstid firade sydlänningens smak för allehanda vällukter veritabla orgier, och det gick så långt, att konsulerna Licinius Crassus och Julius Caesar förbjöd import av råmaterial för parfym. Tiden närmast efter det ro-

merska världsrikets fall är emellertid anmärkningsvärt fattig på uppgifter rörande kosmetiken, vilket måhända kan förklaras med, att bruket av kosmetiska preparat på många håll förbjöds under tidig medeltid, när bruket ansågs strida mot Guds bud och av kyrkan förklarades ha till enda uppgift att bedra och förvill.

Renässansen medförde en ny uppblomstring av den kosmetiska konsten, och denna gång hjälpte inte vare sig skaldernas satirer, kyrkans bannbullor eller läkares allvarliga varningar. Kvinnorna sminkade sig våldsamt i vitt och rött och överdrifterna var ofta groteska. Italien var vid denna tid kosmetikens förlovade land, men det dröjde inte länge förrän den pånyttfödda skönhetskultens konstgrepp och knep vann insteg också i Frankrike, där bruket av smink och puder i rikliga mängder under 16—1700-talet utvecklade sig till en institution, minst lika nödvändig som tvål och vatten. Renligheten var emellertid mestadels minimal.

Under 1700-talet och ända fram till franska revolutionen pudrade och sminkade man sig över hela Europa efter förebilder från det degenererade franska hovet. Det var de höga, pudrade frisyrernas tid, då såväl män som kvinnor och barn pudrade sig med ris mjöl i håret — ett bruk, som var nationalekonomiskt förkastligt, då därigenom väldiga värden i spannmål undandrog folket. På 1780-talet klagar en insändare i *Dagligt Allehanda*: "Vad puder skadar möbler och kläder lär ingen neka, och vad gravation det gör på svaga ögon och bröst lär deras erfarenhet intyga. Men hur syndigt dess bruk tillika är låter påtänkas av få och begripes ej utan närmare eftertanke uti en tid, då så många 1.000:de människor ej äga en 10:del mjöl att stilla sin hunger med emot det som bortdammas på ett enda huvud."

Även sminkproduktionen nådde under 1700-talet en ofantlig omfattning.

"Huruvida damerna i Paris äro vackra", skrev wienaren Leopold Mozart år 1763 i ett brev till sin fru, "det är omöjligt att säga, ty de äro målade som dockor och genom dessa vederstyggliga konstknep så vanställda, att en av naturen vacker kvinna i en ärlig mans ögon blir fullkomligt oigenkännlig." Och en

landsman till honom, den hederlige Hippel, ansåg sminket vara "den mest avskyvärda uppfinning, som man kan tänka sig, emedan det döljer blygselns rodnad, som näst efter morgon- och aftonrodnaden är det vackraste röda i världen". Mest dräpande var dock måhända engels-

mannen Chesterfield som, när Voltaire ville höra hans mening om skillnaden mellan de engelska och de franska damerna, helt torrt svarade:

"Jag förstår mig inte på målningar."

Den vidlyftiga "påspacklingen" hade otvivelaktigt flera betänkliga sidor.

"Hur många män gives icke, som aldrig sett sina fruars ansikte", utropar en indignerad skribent i en tidskrift år 1741. "Ingenting kan vara olyckligare för ett fruntimmer än att sätta sig i skuld hos konsten för vad naturen vägrat giva. Skönhet är visst en förmån värd att eftersträva, då den är en skänk av naturen, men däremot det föraktligaste av bedrägerier, då den köpes på apoteken."

Så småningom inträdde emellertid en reaktion mot det våldsamt överdrivna bruket av skönhetsmedel. Men även om hudvården i vår tid blivit mera naturenlig, kan det aldrig skada att bringa i erinran följande edikt, utfärdat år 1770 av stadsparlamentet i Paris:

"Den som med hjälp av rött eller vitt, parfym, essenser, konstgjorda tänder, falska höfter o. dyl. lockar en av hans majestäts undersåtar i äktenskap, skall ställas inför rätta för häxeri och äktenskapet förklaras ogiltigt."

Teckningar av Majken Benner-Wahlgren

Var kärleksfull och vänlig...

A. L.

Nykomlingen står där, känner sig lite löjlig och olustig över kamraternas kommentarer kring sjukdomssituationen

(Penalism på sjukhus? — några funderingar kring ett statligt betänkande)

Ett kapitel i ett statligt betänkande "om de partiellt arbetsförsas fostran och utbildning" har kommit Bertil Sävkrantz att fundera över problemet penalism bland sjuka, om man "träkar" och "far illa fram med nykomna patienter" o. s. v. Med utgångspunkt från den psykologiska lärdomen hos de statliga utredarna redovisar alltså författaren här några synpunkter i mera begränsad bemärkelse från ett besök på ett sjukhus.

I "Pedagogiska synpunkter på de partiellt arbetsförsas fostran och utbildning", skriver Rektor Alva Myrdal i kommitténs för Partiellt arbetsföra betänkande II S. O. U. 1947:(18), om lungtuberkulösa:

"Isoleringen och den nödtvungna arbetsvilan leda givetvis ofta till att de lungtuberkulösa unga människorna ägna sig åt den rekreation, den vänskap och de nöjen, de kunna finna hos varandra. Populärt har man omtolkat detta, som om sjukdomen skulle medföra lättisinne — eufori. I och för sig finns emellertid troligen ingen anledning att konstatera några speciella psykiska effekter på deras allmänna läggning." — — —

När jag läst detta slog det mig att det här var frågan om ett fält för psykologisk forskning, som man tydligen inte sysslat så mycket med tidigare. Tanken gjorde mig nyfiken och jag beslöt att på ort och ställe göra mig underrättad om hur det låg till.

Med första patient jag stötte på drog jag igenom problemet. Och efter ett kort resonemang vandrade ordet **pennalism** över våra läppar. Huvudtemat var funnet. Nu gällde det att bena upp det.

*

Tåget satte sig i rörelse. Vi rullade förbi tunnelbanebyggare, vattenpumpar, träställningar och ett virrvarr av betongpelare, järnbalkar och halvrvivna hus. Men efter några ögonblick åt södertunneln upp oss och vi blev utlämnade åt mörkrets makter. När ljuset åter gjorde sitt intåg befann vi oss vid Södra station, Stockholm S. På biljetten stod det Uttran.

Jag plockade fram papper och penna och började formulera frågor. Skulle göra en intervju med överläkaren på Söderby sjukhus, Doцент Torsten Bruce.

Det var varmt i vagnen. Vårsolen vräkte på med alla sina kilowatt.

Röken från ett femtiotal cigaretter hade svårt att finna väg ut. Ventilerna var stängda och de smutsiga fönstren väl tillbomnade. Därför satt passagerarna lite till mans med rödkantade ögon.

Efter drygt en halvtimme närmade vi oss min bestämmelseort.

Vid grindarna till sjukhusområdet fick jag besked av portvakten, en kvinna, vilken väg jag skulle gå; genom stora huvudentrén och gånggen rakt fram till behandlingsavdelningen.

I en trapphall mötte jag en grupp systrar, som antagligen kom direkt från lunchbordet. De såg mätta och belättna ut. På min fråga var man kunde träffa Doцентen, kom en fram till mig och visade vägen. I förbifarten fick jag anvisning om platsen för ytterkläderna och var jag kunde sitta och vänta.

Ja, så var jag då på ort och ställe. Jag slog mig ner på en stol och lät tankarna motionera under väntetiden.

*

Så här såg det alltså ut på ett modernt sanatorium av idag. Ljus, luftiga rum. Sköterskor och läkare klädda i stärkelse från topp till tå. Det är annat det mot förr, då de sjuka låg i riskojor och drack punsch. Eller var inhysta i en jättegrotta långt under jorden utan en tillstymmelse av sol och frisk luft. En tid var det populärt med längre sjöresor. Men alla hade ju inte råd med det. Istället flyttade man då ut i lagårn. Där var det, som på sjön, jämn och fuktig temperatur.

Klimatbyte, när det gäller lungtbc, har visst alltid varit gångbart. Det ordinerade på sin tid redan, den berömde forngrekiske läkaren Hippokrates, omkr. 460—370 f. Kr.

Ett minne flöt upp. En sjuksal och ett samtal. Ett typiskt fall av penalism bland de lungsjuka, om än av det mera godmodiga slaget.

— Välkommen och känn dej hemma.

— Tack.

Nykomlingen plockade med sina tillhörigheter och kände sig olustig och löjlig i den korta vita sjukhus-skjortan.

— Är det första gången, kom det från rumskamraten.

— Ja. Han kröp upp i sängen mellan de svala lakanen. Hela tiden bevakad av den andre, som gärna ville lätta på ordflödet.

— Hur länge har du tänkt stanna här då, lät det med gammal illmarig ton.

— Fjorton dar—tre veckor. En månad kanske, svarade den nye oskuldsfullt.

— Jaså. Ja, det går fort nu för tiden. Dom hittar ju på så mycke undermediciner bortikring.

Nyningen harklade sig. Blev frågvis.

— Hur länge har du legat här?

— Fjorton månader bara. Men så var det heller inga större fel. Vad hitta dom hos dej?

— En fläck.

— Säger du det. Hos mej trodde dom sej se skynten av en skugga. Men det är inget att oroa sej för. Har man bara kommit in, så letar dom reda på både det ena och det andra. Kaverner med för den delen.

— Jaså, sa den nye eftertänksamt med något skrämt i blicken. Och det var just vad den gamle väntat på. Nu kunde han låta tungan löpa och få en rolig stund på den nyes be- kostnad.

— Jo men. Jag ska säga dej som sanning är att jag har aldrig känt mej så krasslig, som när jag kom in på det här stället. Du må tro mej eller inte. Först sätter dom igång med att tappa blod ur en. Sänka kallas det.

— Hur går det till?

— Jo, dom kör in en grov nål i armen och håller ett rör inunder, som blodet får rinna ner i. Efter det blir man ganska matt, men så fort man har hämtat sej en aning börjar dom gasa. Sen följer operationerna slag i slag: Bränning och bening på toppen...

Här blev jag avbruten i min tankegång av docent Bruce, som kom och bjöd mig stiga in. Rummet var litet och oansenligt. På ena väggen ovanför skrivbordet satt ett ljuskåp uppmonterat. Det används att belysa röntgenplåtar med.

För att inte uppehålla doktorn i onödan, sökte jag fatta mig kort.

— Först skulle jag vilja fråga vad doktorn anser om pennalism över huvud taget? Vad det är som ligger till grund för den? Vilken sorts

människor det är som bedriver pennalism, och vilka det är som blir utsatta?

— Ja-a. Svaret dröjde. Han tänkte efter. Visade prov på läkarens försiktighet.

— Vad är det för pennalism ni syftar på?

— Jag tänkte närmast på den, som förekommer bland patienterna på våra sjukhus och då i främsta rummet de lungsjuka.

— Jag är rädd för att jag inte kan hjälpa er så mycket i det fallet. Det är ju mest hörsägen jag har att lita mej till. Vad som ligger till grund för pennalism är svårt att säga. Det börjar ju oftast som ett skämt.

För min del skulle jag tro att det är barkade cyniker, som kommit i ett spant stämmingsläge som bedriver det. Och att sadister till och med njuter av det.

Vad det beträffar dom utsatta, är det väl här som på så många andra områden: somliga individer är mer och andra mindre mottagliga.

— Den långa overksammas vilotiden kanske också bidrar till det. Eller vad tror, doktorn. Jag menar, människan är ju nu en gång sådan, att hon måste ha utlopp för sin verksamhetslust. Och därför tillgriper hon de möjligheter, som ligger närmast till hands. Att spela

whist och läsa veckotidningar hela dagar, ja, veckor och månader i sträck, måste nog bli trist och enformigt även för den mest inbitne kortspelaren eller veckopressfrosaren.

— Ja, det är sant.

— När det gäller själva utövandet av pennalism, kanske man skulle kunna dra en parallell med ungar.

Dom skojar och leker, men plötsligt börjar den ena retas. Om den som blir ansatt inte tar någon större notis om retstickan, tröttnar han snart och dom återgår till leken. Men om han däremot skulle "ta åt sej", som man säger, fortsätter retstickan. Han blir ju helt enkelt uppeggad av den andres reaktion.

Skulle man inte kunna säga att det är något liknande över den pennalism, som vi talar om. Trots att det här är fråga om ett annat utgångsläge. Eller vad anser, doktorn?

— Jo, det är nog riktigt. Och från början härleder det ofta från ett skämt.

— Inget ont, som inte för gott med sej, säjs det. Finns det något gott i pennalism och i så fall vad? För det är i alla fall ett slags upp- lysning.

— Jo, visst. Men upplysningen ska vara sund och bra. Skev är av ondo. För min del anser jag det

Ja, så ligger "nyningen" där och tittar på sina saker, funderar och lyssnar på om givningen

vara rena olaterna att utöva den på detta sätt.

Det har faktiskt hänt att patienter, som haft god själslig balans ändå måst skriva ut sej på grund av den psykiska pressen.

För övrigt var det nog mera utbrett förr än nu. Dels beroende på att vi fått arbetsterapi och studiemöjligheter. Förr var det också svårare att tala om för patienten direkt hur tillståndet var och vilka medel, som fanns att tillgå. Dels därför att vården var lång och resurserna på medicin och övrigt mycket små.

— Hur förhåller det sej annars könen emellan. Florerar det lika mycket på de kvinnliga som manliga avdelningarna?

— Nej, hos männen förekommer det nog i större utsträckning. Kvinnorna pratar nog mera om sjukdomen ... *

Här tyckte jag att det var dags att dra sig tillbaka och jag reste mig för att gå. Då överlämnade Docent Bruce en liten skrift "Om modern tuberkulosbehandling", som Nationalföreningen låtit trycka, och talade om att alla nya patienter fick ett sådant exemplar, som ett led i upplysningen. Den innehöll åtta lättillgängliga artiklar skrivna av läkarna på Söderby sjukhus.

Innan vi skildes anhöll jag om och fick tillåtelse att tala med ett par av patienterna för att få höra deras mening.

Jag travade upp till avdelning 11 och in på ett isoleringsrum. Där låg en av dem — en kvinna. I maj detta år hade hon legat inne fyra år i sträck. Men ändå verkade hon pigg och nyter — i varje fall psykiskt sett. Vi småpratade om lite av varje och kom slutligen in på mitt ärende och fram till att flickorna tar bättre hand om de yngre, som kommer, än grabbarna.

Det är helt enkelt deras moderskänslor, som ger sig tillkänna. De vill helst inte tala om allt "ruskigt". Tids nog, anser de, får nykomlingen del av eländet.

Efter en stund fick hon besök och jag passade på att kila vidare. På vägen ner mötte jag den manliga patient, som jag var på jakt efter. Vi slog oss ner i tvättrummet. I korta drag förklarade jag vad jag ville. Höra hans åsikter om pennalismen.

— Ja, det är väl en slags jargong. En börjar och får han bara skrattarna på sin sida blir dom fler och fler. Till sist är det ett helt gäng, som sammangaddar sej mot den utvalda. Flickorna brukar "frysa" ut den dom inte gillar.

Men det kusliga i det här sammanhanget är att dom ingenting vet.

— Mera upplysning, menar du.

Någonting att syssla med stärker livsmotet och skingrar tunga tankar

— Ja, läkarna bör ha insikt om hur mycket dom kan tala om för den sjuke och sedan späda på undan för undan.

— Nå, vad tror du annars att det

är som ligger till grund för pennalismen?

— Onyttan. Vi måste ha större anslag från stat och kommun till arbetsterapi och studier. För så fört någon jobbar lite blir han genast dragligare att ha att göra med.

— Det mesta här i livet kommer ju och går och går igen, som bekant. Har du märkt om det förekommer någon slags "säsong" på det här området?

— Nej, det vet jag inte. Jo, förresten. På sommaren avtar det alltid. Då har man lättare att avreagera sej på annat sätt. Genom att spela krocket, promenera i parken eller klövra (svärma).

Apropå fritidssysselsättning, det var ett långt ord, så ska vi få en studieledare. Den första på ett sanatorium här i landet. Och det tycker jag är mycket betydelsefullt.

Visarna på min klocka närmar sig mer och mer tiden för tågets avgång. Efter ett hastigt avsked skyndade jag till stationen. Framkommen dit befanns det att tåget redan gått.

I närheten låg ett litet café och jag gick in dit, för att få en kopp och en bulle. Där hade jag också tillfälle att i lugn och ro gå igenom vad som varit på tal.

"Undermedlen" mot pennalismen var få, men desto effektivare och behjärtansvärda, konstaterade jag.

Först i ordningen kom — God och sund upplysning.

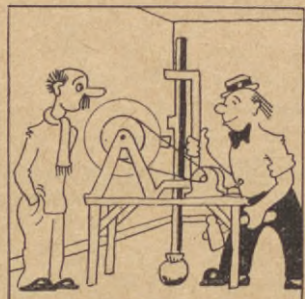
Därefter — Arbetsterapi och studier.

Och sist i raden det som låg närmast till hands, men kanske ändå — och just därför — var det svåraste att använda sig av — Vår hjälpsam och vänlig mot medmänskorna.

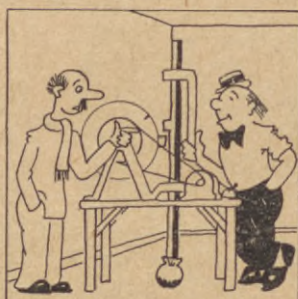
Tecknare: Ake Lindroth

LODVIG som opfinder (Dansk läsövning)

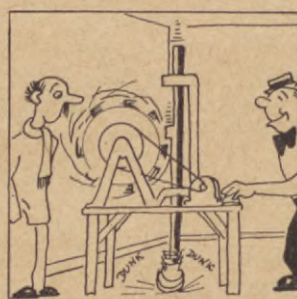
Av Paul Danty

Hvad er det for en maskine? En ølmaskine.

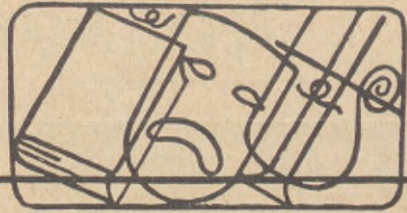
Hvordan virker den?

Sådan.

Værs'go!

Romanen i brännpunkten

Har folk tröttnat på de långa romanerna från den gamla goda tiden? Den frågan kan man ibland ställa sig, då man tittar i bokhandlarnas skyltfönster. Böckerna äro ju genomgående mycket tunnare, men en och annan "tegelsten" påminner dock om vår barndoms romaner, som ofta omfattade många tjocka band. Den tidens författare hade en märkvärdig förmåga att göra sina huvudpersoner långgrandiga, men deras öden och äventyr följdes med stigande spänning genom det kompletta verket, som ofta uppgick till sex band sammanlagt. När man satt i skymundan på sin skumma vind och läste i gamla böcker — för att sitta och läsa ansågs ju vara en högst onyttig och verklighetsfrämmande sysselsättning — kunde situationen bli förtvivlad då man avslutat fjärde bandet och inte kunde hitta det femte — någon för bokläsning oförstående person hade varit framme och kraftsat och bringat ordning i den dammiga bokhögen. Lejonet i denna undanskymda bokvärld var utan tvivel Greven av Monte Christo, en av romankungen Alexander Dumas mest kända arbeten, som stått sig genom tiderna. Det berättas att Alexander Dumas på sin ålders höst hyste tvivel för sina verks livskraft — han hade då producerat omkring tolvhundra band — och på tillfrågan lär han ha betecknat Greven av Monte Christo som "bra" men De tre musketörerna var "bättre". "Tröttere i handen än någon riksdagsstenograf" avled den store romanfabrikanten under det att Frankrike befann sig i krig, i december 1870, men de nämnda romanerna har fortfarande en stor läsekrets — även i vårt land.

* Den som tagit del av någon liten del av Alexander Dumas produktion, väldiga fantasirikedom och historiska fakta — den historiska sakkännedomen i romanerna lär den flitige sekreteraren Maquet ha ansvarat för — frestas lätt att beteckna våra nutida romanförfattare som tämligen blodlösa och idéfattiga. Särskilt i historiska sammanhang blir det ofta en torr torftighet över bladen, mest ifråga om personskildringen och miljöteckningen. Man umgås i regel försiktigt med historien och pennan får inte göra några ystra svängningar. Det är därför man med en viss förtjusning tar del av den historiska roman Erik Sjögren, en ung

akademier med frisk berättarton, åstadkommit. Intrigerna kring Gustav III är tacksamma studieobjekt och författaren har utan tvekan klivit in i de kungliga gemaken, där atmotfären inte alls blir så där högtidlig och högaktningfull som man skulle kunna vänta sig utan riktigt allmänmänsklig — ja fråga är väl om inte författarens penna trots allt gör lite för ystra hopp. Föga respekt torde läsaren få för kungens broder, hertig Carl, som visserligen enligt historien inte var något

Alexander Dumas var också till kroppsstorlek och vikt en "stor" författare.

större geni, men att han var en sådan ärkeskurk som i den här romanen hade man väl knappast trott! Och går man vidare i persongalleriet hittar man allas vår store skald Bellman, som vi väl också hört hade åtskilligt hyss för sig, men i följande närbild är han väl i alla fall mer än lovligt avklädd — eller vad tycks om följande citat i vilket skalden skildras i full aktion på 1700-tals krog: "Där kommer Bellman — — — Han har en statlig tjänst men bara som sinekur. Han är en av de värsta fyllbultarna i Stockholm. Han är en sorts poet". Dialogen utspelas mellan två andra krogkunder och så sätter sig skalden och "Någon tog fram en luta till Bellmans bord, men han

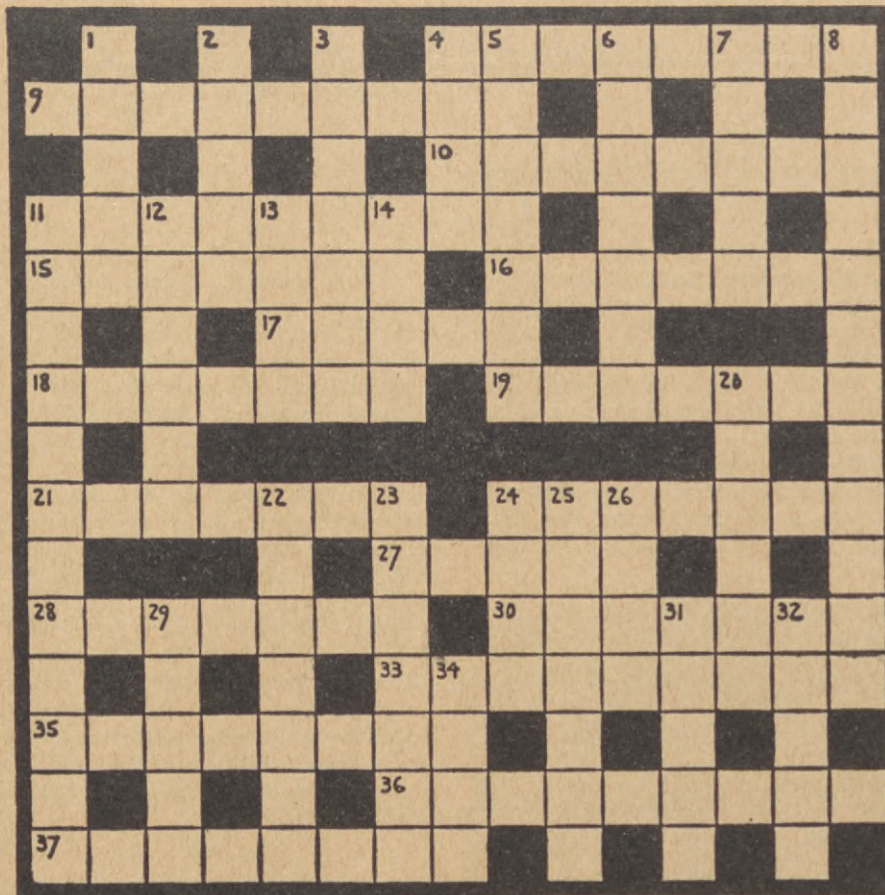
tog inte emot den förrän hans glas hade fyllts två gånger". Vidare heter det: "Plötsligt blev den lille mannens ansikte vanställt, hans magra skuldror sköt fram och han började hosta våldsamt. Det blev dödstyst omkring honom: bara det hesa, ihållande hostandet". Något ljusare blir bilden i alla fall när han lyfter sitt glas och ropar: "Kung Gustavs skål!" Citaten kanske säger något om den närgångna personskildringen, som också sträcker sig till kungens egen person, som väl i likhet med tidigare historiska data ter sig förbryllande men inte ens i de skickligt teknade närbilderna vid något tillfälle förefaller osympatisk. Man läser denna välskrivna roman i ett sträck, stannar för ibland lätt chockskadad, läser vidare och funderar över hur historiska gestalter, avskalade polityren från våra kära historieböcker och oljetryck, kunna bli så allmänmänskliga.

*

När man efter snabbbesöket hos romankungen Dumas granskat den närgångna personbeskrivningen hos Erik Sjögren i *Skuggan av en spira* och går över till docent Staffan Björcks studier i prosaberättarens teknik har man så att säga fått sina fönster öppnade. Man kan göra jämförelser, man kommer själva roman-skrivandets kärna närmare och kan börja att fundera själv över hur det går till att väva ihop det garn, som så småningom tar form och gestalt i mer eller mindre tjocka romaner. De gamla berättarna tyckte om att tänja ut handlingen i många tjocka band. Staffan Björck framhåller på ett ställe i sin noggrant analyserande framställning att tendensen en längre tid visat att blicken dras alltmera bort från handlingen själv till dess själsliga motivering. I moderna romaner står vi i stället inför en rad själstillstånd eller åskådliggjorda själsliga mekanismer. Efter att ha berört de psykologiska strömningar, som befruktat den nyare romanen säger docent Björck mycket träffande: "Där en sådan kompassriktning härskar, har självfallet det klassiska 'episka lugnet' gått förlorat men också den rörelse, som betingas av karaktärer i utveckling. Den moderna romanen är på en gång febrilt orolig och statisk".

Om Staffan Björcks lovordade arbete *Romanens formvärld* skall vidare bara

KORSORD nr 6

VÅGRÅTA ORD

4. En dös från hedenhös. (8)
9. Ljuspunkter små och en gubbe som inte kan gå. (9)
10. Den retsamma korkskruven. Med skruven åt omvänt håll. (8)
11. Avsedd för svarta tavlan. (9)
15. Häleri. (7)
16. Kan i vissa fall försvaras. (7)
17. En konserverad människa. (5)

sägas här att man inte behöver vara vetenskapsman för att läsa det. Man kan ha boken bredvid sig då man läser andra böcker. Den är späckat av goda synpunkter och belysande citat ur svensk litteratur — den är det första arbetet i sitt slag om svensk berättarkonst och den är spännande som en roman! Man skulle till sist med tanke på de kritiska synpunkter, som från visst håll hävdats om de yngsta författarnas fel och brister vilja råda var och en att läsa docent Björcks arbete ordentligt från pärm till pärm. S. H.

Erik Sjögren: *Skuggan av en spira*, Bonniers förlag, pris häft. 16:50.
Staffan Björck: *Romanens Formvärld*, Studier i prosaberättarens teknik, Natur & Kultur, pris häft. 19:—.

18. Passar att bli tryckt när Bore drivs på flykt. (7)
19. Nyttigare än franska. (7)
21. Är Sabina på isbana. (7)
24. Gamla Odhner. (7)
27. När fara är på färde. (5)
28. Att han från Djävulsön omsider kom, det var Zola som styrde om. (7)
30. Musjik. (7)
33. Försiktighetsbevis och kärlighet vid öppen spis. (9)
35. Kristens resa. (8)
36. Ha svenskarna i Minnesota på sin tid gjort. (9).
37. En dam som raderar. (8)

LODRÅTA ORD

1. Glatt ute på stan. (5)
2. Kolumn. (5)
3. Ett tillstånd som läkaren kan försätta oss i. (7)
4. På sådan bör man ha roligt. (4)
5. Har skeppare varit med om. Och tråkigt, om en bergbestigare inte skulle. (7)
6. Sådan sak är just i ropet. (7)
7. Folk i väntan vid spärr. (5)
8. Drake. (12)
11. En som gör affärer med beklagansvärda människor. (12)
12. Ger den snåle. (6)

13. Ett ämne som Strindberg var intresserad av. (4)
14. Kondensation. (4)
20. Just vad Ständige Semestern intaville. (6)
22. Det är väl för fotgängarna att sådana finnas. (7)
23. Att dua alla människor. (7)
24. Har namnsdag i juli. (4)
25. Samt i samtal. (7)
26. En stad i sibirisk kyla. (4)
29. Vem släppte lös trumpetarn storm! (5)
31. Har alltid medgång. (5)
32. Bör ej det som skall vara hemligt. (5)
34. Det kunde Albert Engström. (4)

Tävlingsregler.

Lösningar till korsord nr 6 skall vara Status Redaktion, Kocksgatan 15, Stockholm, tillhanda senast den 10 juli 1954. För att komma med i prisbedömningen måste tävlingsförsändelse vara märkt "Korsord nr 6". Glöm ej att tydligt ange namn och adress. Två priser, ett på fem och ett på tio kronor, utdelas. Lösning och pristagarnas namn meddelas i Status augustinumner.

Lösning till korsord nr 4

VÅGRÄTT: 1. Kriabok. 5. Glatt. 8. Banken. 9. Strax. 10. Mas. 11. Alpbana. 14. Loppa. 15. Yrsa. 17. Kvarlätenskap. 20. Äril. 21. Mesan. 23. Depesch. 27. Syn. 28. Axiom. 29. April. 30. Eugen. 31. Grynning.

LODRÄTT: 1. Kobra. 2. Inköp. 3. Banta. 4. Kalmartidning. 5. Gisslan. 6. Anrop. 7. Taxvalp. 12. Bur. 13. Nyår. 16. Sele. 17. Kammare. 18. Länsman. 19. Spe. 22. Swinging. 24. Peary. 25. Sorti. 26. Helig.

Pristagare: 1:a pris kr. 10:—, fru Telan Hellborg, Fridhemsgatan 15, Stockholm 12.

2:a pris kr. 5:— fru Eva Nordensson, Box 30, Vellinge.

Kampen för tillvaron . . .

Vi klassificerar och grupperar människor, vi räknar ut deras ekonomiska standard och vi strävar ivrigt efter att förbättra, vi fördelar samhällsinkomsterna och avväger belopp hit och belopp dit. Och bakom alltsammans har man en ödslig känsla av att vi, som sitter instängda i slutna rum och oavlåtligt arbetar på allt detta, vi håller till i en mekanisk-ekonomisk robotvärld — medan livet utanför brusar vidare. Människor föds och dör, älskar och hatar, ber och förbannar, pinas eller gläds åt livet. Bakom alla siffrorna i de kolumner vi rör oss med finns människor i ångest över hur de ska klara sig, skaffa sig vad de anser sig behöva, klara sina skatter, ge sina barn utbildning.

(Riksdagsledamoten Ragnhild Sandström i Social-medicinsk tidskrift.)

Ett liv efter ritningar

"TWO LIVES" heter en för den amerikanska nationalföreningen mot tuberkulos nyligen inspelad upplysningsfilm. Den berättar i tillbakablickande glimtar om vad man sannerligen kan kalla "ett liv efter ritningar", om Jim Wilson och hans två existenser, först som nyutexaminerad konstruktionsingeniör med en lungtuberkulos i faggorna, sen som välbeställd arkitekt efter sjukdomstiden och den därpå följande yrkesomskolningen.

Huvudrollen i den nya amerikanska tuberkulosfilmen "TWO LIVES" spelas av Kirk Alyn, ett känt namn inte bara i Hollywoods filmstudios utan också inom Broadways teaterliv.

Sannerligen ingen småpotatis precis, utan ett rejält jordpäron ytterst delikat serverat. Bara alltför sällsynt. Ty till och med i det land där skyskraporna lär stå tätt som staketspjälorna kring morfars kolonilott här hemma, hör ett omskolningsfall som det i denna film skildrade till undantagen. Det har ingen som helst allmängiltighet. Och även om — för att nu tala med skalden — "hjärtat skall gro av drömmar", är det bäst om upplysningsfilmerna om tuberkulosen sysselsätter sig med verkligheten. Det är kanske inte alltid så roligt. Men nödvändigt.

Tankar om kläder

Om klädedräkten föreligger några frimodiga uttalanden som absolut inte bör undanhållas denna tidnings läsare. Först några modetips för herrarna. Grönköpings Veckoblad skriver i sitt stora jul- och nyårsnummer bl. a. följande:

"Känsla för uniformen" — Georg V av England inspekterar ett hedersgarde sjuksköterskor från 4th Eastern General Hospital under första världskriget (1914—1918).

"Herrarnas vinterekipering visar i år en rad verkliga nyheter. Således skall det åter bli modernt med päls med raggen inåt, samt yvig kragē och armbesets med raggen ut. Detta senare ger framför allt åt mer spensliga och smala män ett mer virilt och tilldragande utseende".

På den kvinnliga modefronten låter det inte lika muntert. Tidskrift för Sveriges sjuksköterskor kommer i sitt julnummer 1953 med följande minst sagt uppskakande rapport:

"Rocken har från att ha varit avsedd som skydd för dräkten i direkt sjukvårdsarbete blivit en alltmer vanlig företeelse i alla möjliga och omöjliga sammanhang. Vi vet alla hur det ser ut. Man går i matsalen i rock och skyller på bris-

tande tid m.m. Man går ut och handlar iklädd rock. I spårvagnar och på gator ser man den skymta under kappan. Bilden känns igen: en person iklädd vit rock och någon slags mössa på huvudet, skor och strumpor i alla möjliga kulörer, ibland träskor, som enligt experterna ska vara bra för fötterna, och som krona på verket en brokig kofta. Så ser mången gång sjuksköterskan av idag ut. Det är beklämmande och man frågar sig, om all känsla för uniformen har försvunnit och vad orsaken kan vara?"

Minsann ingen rolig situation. Och i djurriket är det inte stort bättre:

*"Hummern, blygare än laken,
rodnar, när han kokas naken."*

(J. A. Aceke m. fl.)

SIEVERTS

TVÅAUTOMATER

i hygienens tjänst

Sieverts tvåautomat användes i allt större utsträckning inom våra sjukhus, industrier och i offentliga tvättrum. Användbar både för flytande tvål och desinfektionsvätskor.

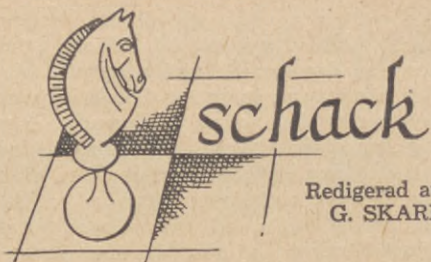
Sieverts tvåautomat har patentsökt tryckventil med liten kontaktyta som reducerar smittorisken till ett minimum.

AB MAX SIEVERT, SUNDBYBERG

Prästgårdsg. 9. Tel.: 28 25 30. P. O. B. 55

Filial: Norra Larmg. 11—13. Tel.: 13 15 20. Göteborg

Redigerad av
G. SKARP

GÖSTA STOLTZ 50 ÅR

Sverigemästaren i schack, Gösta Stoltz, passerar i år halvsekelgränsen. Vad han betytt för svenskt tävlingsschack vet väl var och en som är en smula schackbiten. Sin verkliga storhetsperiod hade Stoltz på 1930-talet, men ännu så sent som 1941 distanserade han dåvarande världsmästaren Aljechin och blev etta i en starkt besatt turnering. Under senare år har svår ohälsa gjort att tävlingsframgångarna ej varit så markanta. Att Stoltz detta oaktat ännu har mycket av den forna slagkraften i behåll bevisas kanske bäst av det faktum att han vunnit de senaste tre årens svenska mästerskap! Ett prov på Stoltz eleganta spelföring lämnas här — partiet är spelat i senaste särspelsmatchen om Sverigemästerskapet.

Vit: G. Stoltz

Svart: Z. Nilsson

1. Sf3 Sf6	2. c4 e6
3. d4 d5	4. Sc3 c6
5. g3 Lb4	6. Lg2 Se4
7. Dc2 Sd7	8. 0-0 f5?

Ett positionellt fel. Riktigt var 8. —, L×c3.

9. S×e4! f×e4	10. Sg5 Df6
11. c×d5 e×d5	12. Le3 Sb6
13. Db3 Le7	14. Ta—d1 Dg6
15. Sh3 0-0	16. Lc1 Lg4!
17. f3 e×f3	18. e×f3 Lf5
19. Sf4 Df7	

Bättre var 19. —, Dd6.

20. Sd3 L×d3	21. D×d3 Lf6

Det var här hög tid för svart att tänka på utvecklingen av damflygeln — tornet på a8 borde springats i spel.

22. g4! Ta—e8	23. f4 Sc4
24. b3 Sd6	25. La3 Le7
26. Td—e1 Td8?	

Som av det följande framgår var 26. —, Sc8 nödvändigt.

27. Te5! Tf—e8?

Försämrar ytterligare svarts belägenhet. Ännu var Sc8 spelbart. Däremot hade 27. —, Lf6 utlöst det starka svaret 28. g5!

28. Tf—e1 Sc8	29. De3 g6
30. f5! g×f5	31. g×f5 Td7
32. f6! — —	

Ett starkt bondeoffer, som möjliggör den vita kungslöparens ingripande, med avgörande verkan.

32. — — D×f6	33. Lh3 Te—d8
34. L×e7 T×e7	35. T×e7 Uppgivet

LÖSNINGAR

Problem av Isarjanov. Matt i tre drag.
1. Db2, a6. 2. Dc3†, Kb6. 3. Dc7 matt. —, a5. 2. Df6, Kb4. 3. Ld6 matt. 1. —, 2. Db5†, Kd4. 3. Dc4 matt. 1. —, Kd5, De5†, Kc6. 3. Db5 matt.

Studie av K. Junge. Vit drar och vinner.
remis. 1. K×g7, f4. 2. Kf6, Kb6. 3. Kf3. 4. Kd6, f2. 5. c7, f1 D. 6. c8 D. Remis.

Problemet av Mattiassen i marsnumret hade råkat bli något förvanskad. Den vita bonden på h2 skall bytas ut mot en löpare. Den avsedda lösningen var Sa7—b5.

Problem av J. Zaldo. Matt i två drag.
1. Da6.

MALMÖ

CAFÉ SLOTTSPARKEN

REKOMMENDERAS

Smörgåsar, luncher och supéer

Även inneservering

Fråga alltid efter S:T KNUTS

Vatten och Läskedrycker
S:T KNUTS VATTENFABRIK
Malmö — Telefon 211 80

TEATERKAFÉET

PILDAMMARNAS

REKOMMENDERAS
Tel. 255 26 Olga Hellqvist

BODEN

Kommanditbolaget

BETONG

SANDER & Co, Hednoret

Telefon Boden 650 16

HÖÖR

VID BESÖK I HÖÖR, ät och bo på

Järnvägshotellet

God mat och gott kaffe — propra rum
Tel. 25

Järn och metaller

till lägsta dagspriser
från väl sorterat lager
och från in- och
utländska verk

AXEL H. ÅGREN A/B

GÖTEBORG - TELEFON VÄXEL 17 20 60

Våra sociala förmåner

Nyutgiven populärt utformad skrift om de sociala rättigheter som varje svensk medborgare har.

DAGENS NYHETER: "Broschyren skall vara hemmen till hjälp, men bör naturligtvis också få en plats på personalkonsulentens, socialvårdarens, fackföreningsledarens bord. Det är en verkligt överskådlig broschyr, högst nyttig när förmånerna lyckligtvis blivit så många som nu."

Pris 1:50 per styck, vid rekvisition av minst 5 ex. 1 kr per styck, över 50 ex. 75 öre per styck. Härtill kommer för varje sändning 45 öre i postförskottsavgift. Frakten betalas av Förenade-Framtiden.

Till Förenade-Framtiden, Informationsbyrån,
Stockholm 3.

Härmed rekvireras ex. av Våra sociala förmåner att sändas mot postförskott.

.....
namn

.....
titel

.....
postadress

GYNNA SVENSK
INDUSTRI

ARBETSGLÄDJE

Uppmått och färdigförpackat material för flättningsarbeten av olika slag såsom kakfat, serveringsbrickor, blomkorgar m. m. Populära och lättsålda modeller, begärliga på den öppna marknaden!

Rekvirera fullständig katalog

Vårt arbetsmaterial tillverkas och förpackas av sjuka och partiellt arbetsföra vid Arbetsträningsverkstaden vid Värnhems Vårdhem i Malmö. Vi vänder oss till sjukhus och vårdanstalter för att i samarbete med arbetsterapien ge sysselsättning åt sjuka och partiellt arbetsföra.

Två exempel ur vår katalog

HOBBYMATERIAL

Sallerupsvägen 26, Malmö

Tel. 163 94

Arbetslokaler: Värnhems Vårdhem, Malmö

35.000 par pr år

— men även Ni får plats som kund

Gamla gatan 6 — Tel. 119 48

ÖREBRO

Gevaert

RULL-FILM

garanterar bästa bilderna

HAMNGATAN 24 - STOCKHOLM

SOLSTICKAN

HJÄLP BARNEN
TILL *kälsa*
KÖP SOLSTICKAN